№ 23 ՇՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆՎԱՐԻ 30 — 1908 — ՇՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆՎԱՐԻ 30 № 23

ԵՐԵՍՈՒՆՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ“ Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak“.
Տէլէֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տէլէֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄՇԱԿ

(36-րդ ՏԱՐԻ)
ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Հասցէն՝
ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

12 ամսվայ համար	„	„	10 ռ.
11	„	„	„
10	„	„	9 ռ.
9	„	„	8 ռ.
8	„	„	7 ռ.
7	„	„	6 ռ.
6	„	„	„
Մնացած ամիսները ամսական Մէկ ռուբլի			
Ամերիկա տարեկան		„	6 դոլար
Եւրոպա	„	„	30 ֆրանկ
Պարսկաստան	„	„	10 ռուբլի

Թիֆլիսի Հայոց Բարեգործական Ընկերութեան Վարչութիւնը

յայտնում է թէ քաղաքիս և թէ Կովկասի ամբողջ հայ հասարակութեանը, որ պատշաճաւոր իշխանութեան կողմից արդէն հաստատվել ու տպագրվել է (հայերէն և ռուսերէն լեզուներով) Ընկերութեան նոր կանոնադրութիւնը։ Նոր կանոնադրութեամբ «Թիֆլիսի Հայոց Բարեգործական Ընկերութիւնը» վերակոչվում է՝ «Կովկասի Հայոց Բարեգործական Ընկերութիւն» անունով։ Ընկերութեանը իրաւունք է տրվում ընդարձակ կուլտուրական գործունէութիւն ունենալ ամբողջ Կովկասում, իր ճիւղերը հիմնել բոլոր գաւառները։

Ընկերութեան նոր կանոնադրութեան հետ մանրամասն ծանօթանալ ցանկացողները կարող են անձամբ կամ նամակով դիմել ընկերութեանս գրասենեակին, որից և կը ստանան տպագրված օրինակները։

Ընկերութեանս գրասենեակի հասցէն՝ Абасабадская площадь, контора Армянскаго Благотворительнаго Общества. (չ. ու.) առ. 2—1

Թիֆլիս Քաղաքի Վաճառականների Փոխադարձ Օգնութեան Ընկերութեան Վարչութիւնը

խնդրում է ընկերութեան պ. պ. անդամներին շնորհ բերել ընկերութեան ընդհանուր արտակարգ ժողովին, փետրվարի 3-ին, յերեկվայ ժամը 12-ին, Թիֆլիսի բօրսայի շինութիւնը, Արմենակի բաղարում։

Պարապմունքի առարկաներն են՝

վարչութեան զեկուցումը Խօսրօվի քարվանսարայի հրդեհից ֆաւալածներին օգնութիւն հասցնելու մասին։ Խնդրվում է ժուռքի ժամանակ ներկայացնել անդամութեան տոմսակները։ 1—1

„ԳԵՂՈՒՆԻ“

Թիֆլիսի Կենտրոնական Նպաստամատոյց Ցանձնաժողովը յայտնում է, որ ի նպաստ Կովկասի հայ սովեալների նուիրված ԳԵՂՈՒՆԻ շքեղ և պատկերազարդ հրատարակութիւնից, որի մասին անցեալ տարի լրագիրներում յայտարարվեց, մնացել են մօտ 200 օրինակ. ուստի ով կամենում է և սովեալներին օգնել և ունենալ իր սեղանի համար մի գեղեցիկ և շքեղ զարդ, թող շտապէ գնել ԳԵՂՈՒՆԻ, որի արժէքն է 4 ռ., և 50 կ. պօստի ծախք։ Ցանկացողները պէտք է դիմեն Ցանձնաժողովի գործավար Ս. Եսայեանին, խմբագրութիւն «Մշակի»։
առ. (չ.) 5—4

Թիֆլիսի Ժողովարան

Թիֆլիսի ժողովարանի աւագների խորհուրդը յայտնում է ի գիտութիւն պ. պ. անդամների, որ չորեքշաբթի, յունվարի 30-ին, նշանակված է ընտանեկան երեկոյթ, ուր վրայ գրաժամ. ընկ. խումբը կը ներկայացնէ

I
„ԲԺՇԿԻ ՄՕՏ“
II
„Съ мѣста въ карьеръ“

Վոդ. 1 գործ.
Սկիզբն է 8 ժամին երեկոյեան
(առ.) 1—1

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Փետրվարի 2-ին, երեկոյեան ժամը 7-ին, Թիֆլիսի Բօրսայի դահլիճում (տուն Թիֆ. կրեդիտնի ընկերութեան, մուտքը Արմենակի բաղարից) նշանակված է առաջին ընդհանուր ժողով, հաստատված նոր հաստատված կանոնադրութեան, որով Թիֆլիսի Հայոց Բարեգործական Ընկերութիւնը կերպարանափոխվում է Հայոց Բարեգ. Ընկ. Կովկասում, լայն կրթական և կուլտուրական ծրագրով։

Զբաղմունքի առարկաներն են.

1) Համառօտ պատմական տեսութիւն Հայոց Բարեգործական ընկերութեան գործունէութեան սկսած 1881 թ., 2) ընթացիկ խնդիրներ և 3) ընտրութիւններ կենտրոնական խորհրդի և վերաստուգող յանձնաժողովի անդամների և կանդիդատների։

Տարեկան անդամակցական վճարն է 5 ռ.։ Ցանկամ կարելի է գրվել վաղօրօք ընկերութեան գրասենեակում, իսկ նիստի օրը ընդհանուր ժողովում։ Նիստը կը կայանայ, որքան անդամ որ լինի ներկայ։

(չ. ու. 2.) 3—1

ՄԱՏԱԿԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Մենք սպասում ենք, թէ ինչ պէտք է անի Պետական Դուման մեր երկրի կարօտեալների համար։

Կովկասեան Փոխարքան իր կողմից ներկայացրել է 2 միլիոնուկէսից աւելի գումարի մի հաշիւ, որը անհրաժեշտ է ներկայ կարիքը հոգալու համար։

Ե՞րբ կը նայէ և կը քննէ Դուման այդ մեզ համար կարևոր և էական գործը՝ չը գիտենք, բայց մեզ արդէն հասնում են յուզիչ լուրեր գաւառներից սուր կարիքների և զրկանքների մասին։

Հեռագիրը հաղորդեց, որ Պետական Դումայում գործող մի յատուկ յանձնաժողով, որ զբաղված է մատակարարական խնդիրների քննութեամբ, որոշել է աչքի առաջ ունենալ հետևեալ կէտերը՝

Ազգաբնակութեան պահանջի քանակը թէ ուտելու հացի և թէ սերմացուի վերաբերութեամբ.

Հացի պաշարների պատրաստելը և տեղ հասցնելը.

Փոխատուութիւն տալը ազգաբնակութեանը.

Թերութիւններ, որոնք առաջ են գալիս եղած մատակարարական կանոնադրութեան պակասութիւններից.

Բարեգործական օգնութեան դերը.

Օժանդակութիւն ապահովելու տնային անասուններին կերակրով, և

Որոշումներ, թէ ինչ դէպքերում, ինչ ձևով և ում ձեռքով կարելի է լաւագոյն եղանակով կազմակերպել կարօտեալ նահանգների ազգաբնակութեանը բարեգործական նպաստ հասցնելը։

Յանձնաժողովը կը ներկայացնէ Պետական Դումային իր մանրամասն պատճառաբանված զեկուցումը, բայց նա պէտք է առաջնութիւն տայ անյետաձգելի պահանջների քննութեան հարցերին և ապահովէ սուր կարիքներ ունեցողներին վերջնական ուժասպառութիւնից և բայքայվելուց։

Առաջին հերթում դնելով սուր կարիք ունեցողների և տարվայ ձախորդութիւններից վնասվածների ապահովութեան խնդիրը, յանձնաժողովը կատարում է անհրաժեշտ և նպատակայարմար մի գործ, որից յետոյ նա հանգիստ ներպով և բազմակողմանի ուսումնասիրութեամբ կարող է անձնատուր լինել մատակարարական գործի լուրջ կազմակերպութեանը։

Տասնեակ տարիներ մենք սպասում ենք մատակարարական խնդրի բաւարար լուծմանը, իսկ հետևանքներ համարեա թէ չենք տեսնում մինչև այժմ։

Եթէ Պետական Դումային կից գործող յանձնաժողովին աջողվէր մշակել նոր մատակարարական կանոնադրութիւն աջող կերպով և նրան հաստատել տալ Պետական Դումայի միջոցով, մենք մի քայլ առաջ գնացած կը լինէինք ժողովրդին ժամանակին օգնութիւն հասցնելու դժուարագոյն գործում։

Մենք սպասում ենք։

Մենք սպասում ենք նախ, որ շուտով յատկացվեն կովկասեան կարօտեալների համար այն նպաստները, որոնք արդէն ծրագրված են Փոխարքայի դիմումի մէջ, իսկ յետոյ մշակված լինի նոր մատակարարական կանոնադրութիւն, որը հնարաւորութիւն տայ պետական և հասարակական ոյժերին փոխադարձ աջակցութեամբ կազմակերպելու հացի և սերմացուի մատակարարութեան գործը։

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

„Тифл. Лист.“-ի սեփական թղթակիցը հեռագրում է Բաքուից, յունվարի 27-ից.

Լոյս կիրակի, գիշերվայ ժամը 1-ին, Բաքուից մեկնող քաղաքապետ Գ. Մ. Կօնէվսկու կեանքի դէմ մահափորձ կատարվեց։ Կօնէվսկին կառքով գնում էր կայարան կնոջ հետ մի եսաուլի ուղեկցութեամբ։ Այն պահին, երբ քաղաքապետի կառքը և նրան հետևող միւս կառքը, որի մէջ նստած էին գեներալ-մայոր Քալաուսովը և ոստիկանապետ գնդապետ Բուշէնը, մտան Տէլէֆոնի փողոցը, անայտ մարդիկ կրակեցին մօտ 20 անգամ։ Բարեբաղդաբար, գնդակները նպատակին չը հասան, և բոլորն էլ անվնաս հասան կայարան, և գեն. Կօնէվսկին կնոջ հետ միասին մեկնեց Ռուսաստան Վլադիկավկազի երկաթուղագծով։

Յունվարի 27-ի գիշերը, Թաղիեվի թատրօնի ներկայացումից յետոյ, գիշերվայ ժամը մօտ 12 և կէսին, Օլգինսկի փողոցում, պահնորդական բաժնի կառավարիչ բօտմիստր Օրլօվսկու և ոստիկանապետ գնդապետ Բուշէնի վրա ռումբ նետվեց. ռումբից յետոյ ուժեղ հրացանաձգութիւն սկսվեց ըստ երևոյթին մաուզերներից։ Բօտմիստր Օրլօվսկին և գնդ. Բուշէնը թեթև վիրաւորված են։ Ռումբի կտորներից սպանվեց մի տեխնիկ և վիրաւորվեց մի գիմնազիստ, իսկ անցորդներից մի քանիսը թեթև քերծուածքներ ստացան։

Պետերբուրգ, 26 յունվարի

„Новое Время“-ի այսօրվայ համարում տպված է մի յօդուած պատերազմի շշուկների մասին։ Մի դիպլոմատ պնդում է,—այսպէս է գրված յօդուածի մէջ,—որ թիւրքայ կառավարութեան նպատակները պատերազմական են։ Թիւրքիան մտադիր չէ կանգ առնել իր առաջխաղացման մէջ դէպի Կովկաս։ Պատերազմի երկիւղը անկասկած է և թիւրքական քաղաքականութեան վարագուրային դեկավար հանդիսանում է Գերմանիան։

Այդ լուրերը առիթ են տալիս Մենշիկովին նոյն լրագրի էջերում ասպարէզ գալ մի սոսկալի մատնութեամբ Կովկասի մահմեդականների հասցէին, որոնց նա պատրաստ է կասկածել ընդհանուր ապստամբութիւն պատրաստելու մէջ։

Մենշիկովը գրում է. «Չը կորցնելով և ոչ մի վայրկեան, ստուգեցէք թիւրքայ սահմանագլխում Ռուսաստանի պահակախումբը, կազմեցէք ընդդիմադիր ուժեղ զօրախումբ։ Մի ասէք, թէ Ռուսաստանը պարտութիւն չի կրի։ Իրանց ոյժի աջ թեւում թիւրքերը կը հանդիպեն իրանց հայրենակիցներին՝ անդրկովկասեան թուրքերին, որոնք վաղուց արդէն «թաթար» անուան տակ պարտիզանական կռիւ են մղում Անդրկովկասի քրիստոնեաների դէմ (?)։ Ո՞վ կերաշխաւորէ, որ հէնց որ պատերազմի առաջին ազդանշանը տրվի, ապստամբութիւն չի ծագի լեռնաշղթայի երկու փէշերում— և Ռուսաստանը կարող է կտրված երևալ Բաքուից և Անդրկովկասեան երկաթուղուց»։

„Русь“-ը հաղորդում է, որ Պարսկաստանի ռուսաց դեսպան Դարլանդիկը հրաժարական է տալիս։

Շերբակալվեց մի ժանդարմ, որ ռմբաձիգ երևաց։ Նրա գրպանում գտնվեցին մի քանի ռումբեր։ Նա ծառայում էր Ֆինլանդական երկաթուղագծի վրա։ („Гасній“)

Կրկին անգլո-ռուսական համաձայնութեան մասին

Լոնդոն.—Լօրդերի պալատում, լօրդ Կէրզոնից յետոյ, ճառ արտասանեց լօրդ Կրօմէրը, որը մատնանշեց, որ հերօպական պետութիւնների փոխադարձ մրցութիւնը բաւականաչափ բարդացնում է այն հարցերը, որոնք ծագում են արևելեան ժողովուրդների մաքերի այժմեան փոփոխութիւնից. պէտք է ողջունել այն ամենը, ինչ որ կարող է թուլացնել այդ մրցութեան հետ կապված վտանգը։ Ռուսաստանի հետ կնքված համաձայնութիւնը կը հեշտացնէ Անգլիային՝ լուծել պրօբլէմները Արևելքում։

Կառավարութեան կողմից խօսող Ֆից-Մօրիսը նկատեց, որ պայմանագրի որոշումները, որոնք վերաբերում են ինչպէս ռուսաց՝ այնպէս և անգլիական ազդեցութիւնների շրջանները, սահմանափակում են միայն կօնցէսիաները, իսկ սովորական առևտրի գրութիւնը մնում է նախկինը. Անգլիայի համար այն խոշոր վտանգը, որի մասին ասաց լօրդ Կէրզոնը. չը կայ բնաւ. ռուսական ազդեցութեան շրջանի սահմանների որոշումը ճանաչված են էական փաստերը միայն, այլ ոչ թէ ստեղծված են նոր իրաւունքներ։ Անգլիայի համար դա վախճանն է այն երկարատև կռուի, որ նա մղում էր Ռուսաստանի դէմ այդ շրջանում, և այժմ Անգլիան ձեռք է բերում նոյնպիսի ազդեցութեան շրջան, որ աւելի կարևոր է ռազմական, քան առևտրական տեսակէտից։ «Եթէ մենք,— ասաց Ֆից-Մօրիսը,— կամենայինք արգելել, որ Պարսկաստանի սահմաններում ռուսական երկաթուղիներ չը լինեն, հաւանօրէն մեր դէմ մի՝ուրիշ մեծ պետութիւն կը հանդէնք, իսկ երկու պետութիւնների միացեալ օպոզիցիան հազիւ թէ նպաստէր բանակցութիւնների բարեյաջող ելքին»։

Հետաքրքիր է հարցրեց՝ ինչպէս կը վարվէ կառավարութիւնը, եթէ օտարազգի մի պետութիւն ուզադրժօրէն գրաւէ Աւղանստանի մի մասը. Ֆից-Մօրիսը պատասխանեց, որ այդօրինակ ենթադրելի միջադէպերը քննութեան չենն առնվի. գիտենալով թէ ինչ վերաբերմունք են ցոյց տալիս Անգլիան և Ռուսաստանը դէպի Տիբէտը, կառավարութիւնը հրաժարվեց ամեն տեսակ արկածներից և կրճատեց մինչև մինիմումի Անգլիայի պարտաւորութիւնները։

Վերջացնելով իր ճառը լօրդերի պալատում, Ֆից-Մօրիսը մատնանշեց, որ Պարսկաստանի ներքին խռովութիւնների առիթով մի շարք դժուարութիւններ են առաջ եկել թիւրք-պարսկական սահմանագլխում, որ չը պէտք է վախենալ յետագայ բարդութիւններից, որովհետև Ռուսաստանը և Անգլիան, հաստատուն պայմանագրի, միևնոյն քաղաքականութիւնն են վարում։ («Կ»)

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՈՑ ԹԱՏՐՕՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Երկուշաբթի, յունվարի 28-ին, արտիստական ընկերութեան թատրօնում հանդիսաւոր կերպով կատարվեց հայոց թատրօնի յիսնամեայ յօբելեանը, որին վարչութիւնը աշխատել էր ամեն կերպ փայլ և շքեղութիւն տալ։ Հասարակութիւնն ևս լցնելով թատրօնը՝ այնչափով, որ, ինչպէս ասում են, տեղ ձգելու տեղ չը կար, տուեց հանդէսին մի արտասովոր երևոյթի բնաւորութիւն։ Ամբողջ թատրօնը կորած էր ելեքտրական լոյսի հրավառութեան մէջ։

Յոբելեանական հանդէսից առաջ տեղի ունեցաւ ներկայացումն հետևեալ ծրագրով։ Խաղացին 1) Գուրգէնբեկեանի Հաջի Սուլթանն ֆաբս-կօմէդիան 1 գործողութեամբ, այն պիէսան, որ առաջին անգամ ներկայացվելով Մօսկվայում 1858 թ. յունվարի 28-ին ուսանողների ձեռքով՝ դարձաւ հայ թատրօնի սկզբնաւորութեան դարագլուխ. 2) Գ. Սունդուկեանցի Պեպօ կօմէդիայի I գործողութիւնը. 3) Շիրվանզադէի Պաւի համար դրամայի IV գործողութիւնը և 4) Ա. Ահարոնեանի «պոէմա» կոչված մի նոր աշխատութիւնը Մահը վերնագրով։ I և II ներկայացման մէջտեղ դրամատ. ընկ. վարչութեան քարտուղար Լ. Բաբայեանը կարդաց մի զեկուցումն «Հայոց թատրօնի յիսնամեակը» վերնագրով, որի մէջ բացատրված էր հայ թատրօնի զրեթէ ամբողջ պատմութիւնը։ Այդ զեկուցումը բաւական մանրամասն էր, բայց զերծ չէր որոշ թերութիւններից. օրինակ՝ նրա մէջ զրեթէ լռելեայն կամ շատ անշան կերպով յիշատակվեց այն մեծ դերը, որ խաղացել է հայոց թատրօնի զարգացման գործում հանգուցեալ իշխան Աճառունին։ (Աճառունու, իբրև հասարակական գործչի և մարդի, մասին մենք կարող ենք այլ կարծիք ունենալ, բայց ուրանալ նրա հայ բեմին մատուցած ծառայութիւնները՝ մեծ անարդարութիւն կը լինէր)։

Խաղացված 4 կտորների մասին պէտք է ասենք, որ վարչութիւնը պէտք է բաւականանար առաջին երկու պիէսների, այն է՝ Հաջի Սուլթանի և Պեպօյի խաղերով։ Այդ դէպքում ներկայացումն այնքան չէր ձգձգվի, հանդիսական հասարակութիւնը չէր ձանձրանայ և շատերը ստիպված չէին լինի յօբելեանական հանդէսը չաւարտած՝ մեկնել (որովհետև հանդէսը սկսվեց շատ ուշ, ժամը 12-ին և վերջացաւ 3-ին)։ Բայց մանաւանդ վարչութիւնը չը պէտք է թոյլ տար իրան՝ դնել այդ երեկոյ Ա. Ահարոնեանի «Մահը» անվանող պօէման։ Շատ ցաւում ենք—և սա զրեթէ ամբողջ հասարակութեան արտայայտած կարծիքն է—որ Ա. Ահարոնեանի շնորհալի գրչից այդպիսի անճաշակ և տաղտկալի «պսէվդօ-պօէմա» դուրս եկաւ։

Յօբելեանական հանդէսը սկսվեց «Հայոց թատրօն» կենդանի պատկերով, ուր ի տես էին բերված բաւական աջող կերպով հայոց թատրօնի մեռած և կենդանի գործիչներից շատերը, օրինակ՝ Գ. Սունդուկեան, Գ. Արծրունի, Գ. Զժշկեան, Գ. Աղամեան և յայտնի եւրօպական դրամատուրգներ՝ Շէքսպիր, Շիլլեր, Իբսէն, Զուդերման և այլն, ինչպէս և պիէսների հերոսներ։

Պատկերներից յետոյ սկսվեցին ուսագամաւորութիւնների շնորհաւորութիւնները և ուղերձները, հետևեալ կարգով.

1) Թիֆլիսի քաղաքագլուխ իշխան Զերքեզով—Թիֆլիսի քաղաքային ինքնավարութեան կողմից.

2) Վրաց դերասանուհի Գարունիան—Վրաց դերասանական խմբի կողմից.

3) Վրացի մի դերասան—նոյն խմբի կողմից.

4) Կ. Ալիխանեան—Թիֆլիսի երաժշտական դպրոցի կողմից.

5) Դօլուխանեան—Թիֆլիսի Արտիստական ընկերութեան կողմից.

6) Մի ռուս—ռուս սիրողների կողմից.

7) Դեր. Շօրշուէյն—ռուս դերասանների կողմից.

8) Մ. Աթաբէգեան—Թիֆլիսի Ժողովարանի կողմից.

9) Խաչակ—Ներսիսեան դպրոցի կողմից.

10) Նակաշիձէ—Թիֆլիսի ժողովրդական հանալասարանի կողմից.

11) Բագուի, Բիբի-Հէյբաթի և Բայիլովի սիրողների կողմից՝ մի բագուեցի.
12) Քալանթար—«Մշակ» լրագրի խմբագրութեան կողմից.
13) Լ. Նազարեան — «Վտակ» լրագրի կողմից.
14) Սա. Լիսիցեան—«Հասկեր» մանկական ամսագրի խմբագրութեան կողմից.
15) Վռամեան—«Հայրենիք» լրագրի և առհասարակ թիւրքհայերի կողմից.
16) Ա. Աբեղեան—Կովկասի ուսուցիչների և վարժուհիների միութեան կողմից.
17) Կավտարաձէ—վրաց «Իսարի» լրագրի կողմից.
18) Տ. Նազարեան նախ Շուշու թատրոնի և ապա—«Աղբիւր-Տարազ» թերթերի կողմից խօսեց և ընծայեց Շուշու թատրոնի 25-ամեայ յոբելեանին նուիրած մի ժեստոն (քնարաձև, զուտ արծաթից, վրան փորագրված Շ. Հ. Թ. XXV, 1893).
19) Գ. Լևոնան — «Գեղարուեստ» լոյս տեսնելիք թերթի և «Գեղարուեստական կուրսերի» կողմից.
20) Հ. Առաքելեան—Թիֆլիսի հայոց բարեգործական ընկերութեան կողմից.
21) Տիկ. Ցարութիւնեան — Թիֆլիսի հայուհեաց բարեգործական ընկերութեան կողմից.
22) Օր. Բոչարեան—Թիֆլիսի որբանոցամ ընկերութեան կողմից.
23) Ս. Ցակոբեան—Յովնանեան օրիորդաց դպրոցի կողմից.
24) Մի գրաշար—գրաշարների արհեստակցական միութեան կողմից.
25) Սարեան—Թիֆլիսի սիրողների կողմից. նուիրեց նաև 100 ր., սիրողների խմբի կողմից.
26) Ուս. Ճշմարիտեան—«Тиф. Лист.»-ի կողմից.
27) Եղիկան—Թիֆլիսի ազգագրական ընկերութեան կողմից.
28) Մի պարսկահայ — պարսկահայերի կողմից.
29) Ա. Քալանթար — Տնայնագործական ընկերութեան կողմից.
30) Մի պատանի.—մի խումբ աշակերտների կողմից.

Ստացվել էին և բազմաթիւ հեռագիրներ.

Բոլոր շնորհաւորողները ընդգծեցին թատրոնի կրթիչ ազդեցիկ նշանակութիւնը մարդկային կեանքում՝ ընդհանրապէս և հայ թատրոնի 50-ամեայ գոյութեան մեծ ազդեցութիւնը հայկական մտաւոր և հոգեկան աշխարհի վրա՝ մասնաւորապէս։ Հայ թատրոնը 50 տարվայ ընթացքում անդուլ և անխոնջ կռիւ մղելով թէ արտաքին և թէ ներքին մի շարք աննպաստ, արգելակիչ և դժնդակ պայմանների դէմ, այժմ իսկ արդէն հայի կուլտուրական խոշոր խթաններից մէկը լինելով հանդերձ, մինչ և արիւն է դարձել հայի համար։

Եւ այդ փառաւոր յոբելեանը ինչով պէտք է յաւերժացնել, եթէ ոչ հայկական թատրոնի սեփական շէնք կառուցանելով։ Հայ հասարակութեան բոլոր խաւերի վրա մի սրբազան պարականութիւն է ընկնում իրականացնել մօտիկ ապագայում հայ թատրոնի շէնքի գաղափարը։ Դրա վրա շեշտեցին բոլոր շնորհաւորողները անխափ։

Վրացի և ռուս ներկայացուցիչներին շնորհակալութիւն յայտնեց մի զգացված ճառով վարչութեան անդամ պ. Ա. Խատիսեան. նա առանձնապէս մատնանշեց բաղդակից տեղացի ազգաբնակութեան հաճելի աշխատութիւնը, միութիւնը և այդ ազգութիւնների դերասանների միահամուռ և անբաժան սերտ գործունէութիւնը թատրոնական փշոտ, սակայն կրթիչ միսսիայի ասպարիզում։

Բոլոր ճառախօսներին և կարդացողներին հասարակութիւնը անվերջ ծափահարում էր։

Վերջում դերասան Ցարութիւնեան ասաց, որ այսօրվայ թատրոնական գործը պարտական է սկզբի տաղանդաւոր դերասաններին։

«Մշակի» խմբագիր Ա. Քալանթարի ճառը

Ես եկել եմ շնորհաւորելու հայ թատրոնի յիսնամեայ յոբելեանը «Մշակ» լրագրի խմբագրութեան կողմից, մամուլի այն օրգանի, որը հայ թատրոնի գոյութեան յիսնամեայ տարածութեան մեծագոյն շրջանում՝ ամբողջ երեսնվեց տարի հետևել է հայ թատրոնի կեանքին և հետևել է քայլ առ քայլ, ոչ միայն արձանագրելով իր էջերում նրա զարգացման բոլոր ելևէջները և քննութեան առնելով ներկայացումների և բեկերտուարի որակը, այլ և յարուցանելով մի շարք խնդիրներ թատրոնական գործի առաջադիմութեան մասին։ «Մշակը» շեշտակի ընդգծել է թատրոնի հասարակական կրթական նշանակութիւնը և նրան նկատել է ամենազօրեղ գործակից մի ոյժ, որ մամուլի հետ միասին պէտք է գործէ մեր առաջադիմական ճանապարհի վրա։ Եւ մի առանձին հոգատարութեամբ յանձն է առել թատրոնական քննադատի լուրջ և պատասխանատու գործը իր վրա։

Այսօր յոբելեան է։

Սակայն ո՞ւր է յոբելեարը, ո՞վ է նա։

Նա կոնկրետ մի անհատ և հիմնարկութիւն չէ. նա թատրոնական շէնք չէ. նա դերասանների համախմբութիւն չէ. նա բեկերտուարական գրադարան չէ։

Նա ամբողջութիւնն է այդ բոլորի. նա գաղափարն է իր իրագործման պարագաներով. նա կոնկրետ մի գործ է, որ յիսնամեայ անցեալ ունի արդէն։

Յոբելեանի տէրը հասարակութիւնն է յանձին իր ներկայացուցիչ դրամատիկական ընկերութեան։

Եւ ահա, հասարակութիւն, քեզ վրա ծանրանում է վեհ պարտականութիւն՝ պսակել յոբելեարին անթառամ դափնիներով։

Դու արժանաւոր կերպով կը պատկես նրան, երբ կը տաս յոբելեարին այն բոլորը, ինչ որ անհրաժեշտ է, որպէսզի նա կարողանայ ծառայել իր բարձր կոչմանը և իր գոյութեան նպատակին։

Յոբելեարը կանգնած է ձեր առաջ իր պահանջներով։ Նա ասում է՝ տուէք ինձ բնակարան, որ կարողանամ մշտական ապաստան ունենալ. տուէք միջոցներ կազմելու ճոխրեպերտուար, որպէսզի խրախուս եմ հայրենի դրամատուրգներին, հարստացնեմ պիէսների հաւաքածուն համաշխարհային դրամատիկական գրականութեան պաշարից, տուէք դպրոց դերասաններ պատրաստելու համար, ապահովեցէք իմ գործողներին, իմ դերասաններին, որպէսզի նրանք ազատ լինելով մշտական զրկանքներից ու զոհաբերութիւններից՝ կարող լինեն նուիրվել իրանց կոչմանը, առանց մտածելու օրական հացի մասին։

Այս է ասում ձեզ յոբելեարը։ Եւ նա ասում է հրամայողաբար, պահանջելով պատասխան։

Այդ պատասխանը պէտք է դու տաս, հայ հասարակութիւն։

ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏԻԿ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ*)

Ա. Աբեղեան.—Ես կարևոր եմ համարում նախ քան թատրոնի շինութիւնը ձեռնարկելը մի կանոնադրութիւն մշակել և ապա այդ կանոնադրութեան պահանջների համեմատ գործ սկսել։ Անպայման պէտք է աչքի առաջ ունենանք նաև աշխատաւոր դասակարգը, որպէսզի նրան մատչելի լինի թատրոնի ժուռքը, ես առաջարկում եմ այժմեանից որոշել այդ բանը, որպէսզի ժողովրդի խաւերը կարողանան ապառ ժամանակել այդ գործին։

Ջաբար.—Այն ժամանակ մենք թատրոնը շահագործել չեն կարող։

Տ. Յովհաննիսեան.—Սկզբունքով ոչ ոք չէ կարող դէմ լինել սեփական թատրոն ունենալու գաղափարին. ինչ վերաբերում է միւս հարցերին, բոլորովին իրաւացի է, որ այնտեղ պէտք է լինեն և մի երկու առանձին սենեակներ ժողովրդական դասախօսութիւնների համար։ Տեղի մասին նոյնպէս զեկուցման մէջ պակաս է թողած Հալաբարը. գլխաւորապէս պէտք է կանգ առնել 3-րդ և 5-րդ քաղաքամասերի վրա, որոնք աւելի մօտ են 7-րդ. իսկ 4-րդ քաղաքամասը պէտք է դուրս ձգել։

Աթանասեան.—Արդեօք վարչութիւնը աչքի առաջ ունի՞ թատրոնի տեղը մօտաւորապէս։

Բարսամեան.—Ես գտնում եմ պ. Աբեղեանի առաջարկը ոչ այնքան տեղին. դեռ գումարներ չը հաւաքած խօսել շինութեան գործի կանոնադրութեան մասին՝ խիստ վաղաժամ է։

Նախագահ. — Տեղի վերաբերմամբ ես կարծում եմ լաւ չէ մեր սահմանափակումը. չը պէտք է կաշկանդենք վարչութեան և յանձնաժողովի գործունէութիւնը։ Ես գոնէ կառաջարկէի յետաձգել այդ հարցը։

Խատիսեան.—Անշուշտ իւրաքանչիւր այստեղ դրված հարց պէտք է խօսակցութեան առարկայ դառնայ, միայն մենք այժմ հարցերին նայելու ենք տեսութիւնով. ապագայում յանձնաժողովը վարչութեան հետ միասին կը զեկուցի յարմարագոյն տեղի մասին, ուրեմն այժմեանից չենք կարող և չը պէտք է որոշենք թատրոնի տեղը։ Երկրորդ հարցը ինձ էլ թուում է անտեղի. մեր դահլիճը—որքան մեզ փորձը ցոյց է տուել—չի կարող միաժամանակ ծառայել երկու նպատակի. օրինակ ձեզ՝ Զուբալովի տունը։ Եթէ մենք կարողանանք այնպիսի մի շէնք ունենալ, որտեղ հնար լինի շաբաթական 3 ներկայացում և 3 դասախօսութիւն տալ, այդ դեռ ոչինչ։ Ապագայի շինութեան մէջ այդ երկուսը պէտք է միաժամանակ տեղաւորված լինեն, պրոէկտը պէտք է կազմել այդ պահանջների համեմատ։ Երրորդ հարց. ինչ տեսք պիտի ունենայ մեր թատրոնը. Աւճաեան թատրոնը նստել է 10 հազար, վերայինը 2—3 հազար. դրանք, ի հարկէ, թատրոններ չեն. եթէ մենք խօսում ենք թատրոնի մասին է, մենք ուզում ենք մի շքեղ շէնք կառուցել, որ կարելի լինի իւրլուզիա ստանալ, ուրեմն և հարկաւոր է 150,000 ռուբլի։ Եթէ այսպիսի մի գործ ընդհանուր ժողովը—սկզբունքով ի հարկէ—կը հաստատէ, այն ժամանակ մենք կարող ենք գործի անցնել։ Ինչ վերաբերում է թատրոնի գեղանին, աչքի առաջ ունենալով որ շուտով գլուխ կը գայ Մուխրանեան կամուրջի շինութիւնը, մեզ կը մնայ միայն 5-րդ քաղաքամասում մի տեղ ճարել, որ լինի մօտ հայ բնակչութեան կենտրոններին։ Ժողովարարութեան մասին—օրքան էլ որ ի հարկէ մեծ գումար է—յոյս ունենք, որ կայողովի, որ այդ գումարներն ունենալու են իրանց մնայուն արդիւնքը և ոչ անդարձ գնալու, ինչպէս օրինակի համար սովեաների հանգանակութիւնը։

Խաչատ.—Երբ լսում եմ վարչութեան բացատրութիւնները, ես ասանում եմ բաւականութիւն, բայց արձանագրութիւնից այդ չէ երևում։ Պէտք է աուդիտորիայի խնդիրը գաղափարապէս միացնել թատրոնի շինութեան դործին։

Լ. Նազարեան. — Վարչութիւնը կարծէք թէ չէ ուզում ոչինչ զետեղել, ինչ որ կայ իր զեկուցման մէջ. զեկուցողները չը պէտք է քարացած մնան իրանց որոշումների մէջ, այլ պէտք է լսեն և այլ ցանկութիւններ։ Ես ասում եմ, որ շռայլութիւն է միայն ներկայացումների համար շինել այդպիսի շքեղ թատրոն, անտես առնելով ժողովրդական պահանջները։ Այդ թատրոնը կը լինի ընտրեալ խաւերի համար։ Իմ կարծիքով, պէտք է անպայման տարբեր լինի թատրոնի մասը և դասախօսութիւնների տեղը։

Սպենդիարեան.—Մենք նմանում ենք այն որսորդին, որ դեռ արջը չը սպանած նրա մորթին է վաճառ հանում։ Մենք այժմ զբաղվելու ենք, թէ ինչ միջոցներ պէտք է մտածենք այդ գումարը հաւաքելու։ Չեմ ժխտում ի հարկէ նախկին ատենախօսների առարկութիւնները. միայն եթէ գումարը կը հասնի գոնէ 100 հազարի, այն ժամանակ զանազան պրոէկտներ կը կազմվեն։ Այժմ ժամավաճառ չը լինենք և ընտրենք յանձնաժողով։ (Ծափահարութիւններ)։

Տ. Յովհաննիսեան.—Ես դժբաղդաբար չեմ կարող համաձայնել. կամ պէտք է թոյլ տանք, որ ապագայում փող տուողները իրանք գան որոշեն թատրոնի շինութեան գործը, կամ այժմ այստեղ ընդհանուր ժողովը պէտք է որոշէ, որովհետև յանձնախումբը իր դիմումներն անելու է ժողովի անունից։

Գ. Լիւսենեան.—Լիովին համաձայն լինելով այն ճառախօսներին, որոնք թատրոնի շէնքին միացած են ուզում տեսնել ժողովրդական աուդիտորիա, ես աւելին կասեմ, որ ժողովրդի հանգանակութեամբ շինված թատրոնը անպայման պէտք է ծառայէ նոյն այդ ժողովրդի գեղարուեստական և այլ պահանջներին. օրինակի համար՝ ինչպէս չը կարողանային շէնքի մի սրահում տարին մի անգամ մեր նկարիչներն իրանց ցուցահանդէսները բանալ։ Չէ՞ որ թատրոնի գործը մեր մէջ համեմատաբար աւելի նախանձելի է, քան միւս գեղարուեստները. իսկ քանի որ այդպիսի մեծածախս շէնք ժողովրդի հաշուով ամեն անգամ չի շինվելու, դրա համար թող նրա դռները բաց լինեն գեղարուեստի բոլոր մշակների համար. թող նա լինի գեղարուեստի տուն։

Q.

(Վերջը միւս անգամ)

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Կորած աղջիկները

Առաջաձոր, 13 յունվ.

Սրանից վեց օր առաջ, երբ մեզանից երեք վերստ հեռաւորութեան վրա գտնվող Ծմակահող կամ Բազարքենդ գիւղացի Մարտի Դասպարեանի երկու աղջիկները գնալիս են լինում իրանց «Բիլեթայ-Մարգ» անուանեալ բինաները կամ ձմերանոցը, որը հեռու է Ծմակահողից ժամաւորապէս 6—7 վերստով, ճանապարհին նրանք անհետանում, կորչում են։ Այն ճանապարհը, որտեղ կրթել են յիշեալ աղջիկները, ծածկված է խիտ և մութ դարաւոր անտառով։ Կորած աղջիկներից մէկը 15 տարեկան է, նշանված և անունը Զառի, իսկ միւսը 9 տարեկան է, անունը Սաթենիկ։ Եւ ուրեմն, այդ աղջիկները կորան Ծմակահողի շրջակայքում, անտառապատ ճանապարհում, և նմանօրինակ դէպք մինչև օրս մեր Խաչէն-Զորակի գիւղօրայքի շրջակայքում չէ պատահած... Անսպասելի երևոյթ...

Ահա վեց օր է, որ ամբողջ Ծմակահող գիւղի բնակիչները անտառները մտած փնտռում են կորած օրիորդներին։ Շատերը կարծում են, թէ այդ կորած աղջիկներին գայլերը կամ ուրիշ գիշակեր կենդանիներն են կերել։ Մի քանիսն էլ կարծում են, թէ այդ աղջիկները սառուցով գնալու ժամանակ գլորվել են ճանապարհի ներքևում գտնվող մեծ ձորակը ու այնտեղ ձիւնի տակ ծածկվել. իսկ շատերի կարծիքն էլ այն է, որ այդ աղջիկներին գուցէ Թուրքերն են տարել, գողացել, աւելացնելով որ նախ եթէ դրանց գիշակեր կենդանի լինէր կերած և կամ՝ եթէ ձիւնի տակ լինէին, մինչև այսօր պարզված կը լինէր, որովհետև տեղ չէ մնացել որ չը փնտռեն։ Կասկածը ընկած է ուժժուաւեցիների կամ սարխավենդցիների վրա... Տեսնենք որոնց կարծիքն է արդարանում։

Շատ տխուր երևոյթ է մեզ համար նմանօրինակ դէպքը, որովհետև Խաչէն Զորակի գիւղօրայքի շրջականները ինքնըստինքեան իրանցից ներկայացնում են ընդարձակ բինաների կամ ձմերանոցների լայնածաւալ ցանց և օր չէ լինում, որ գործով այդ բինաները չը գնան փոքրիկ երեխաներից սկսած մինչև չափահաս բնակիչները։ Իսկ այսուհետև նրանք, այդ դէպքը ի նկատի ունենալով, գուցէ վախենան բինաները գնալու. նախերն էլ կանոնաւոր չի պահվի, որը միակ ապրուստն է լեռնաբնակների համար։ Բինաները խափանել և գիւղերում պարապվել անասնապահութեամբ—այդ էլ անհնարին է։

Պատմում են, որ, սրանից մի քանի տարի առաջ, երեկոները տատարները տանելիս են եղել բինաների գոմերը, որոնք հեռու են գիւղից մօտ 7—8 վերստով, և ապա գոմերի դռները փակելով, իրանք գալիս և քնելիս են եղել գիւղի տներում, իսկ առաւօտեան նորից են գնացել բինաները ու տաւարները գոմից դուրս անելով արօտ տարել...

Պէտք է այդ չարիքների առաջն առնել։

Յաջորդ թղթակցութիւնով կը գրեմ կորած աղջիկների հետևանքի մասին։

Բ. Զաքարեան

—

Քեանդակ (Արէշի գաւ.), 9 յունվ.

Այս նոր-տարին մեր գիւղի համար մի նոր ու անակնկալ ընծայ բերեց։ Դա գիւղական ուսումնարանն է, որ ամսիս 1-ին հանդիսաւորապէս բացվեց։ Այդ օրը ժողովրդի ուրախութեանը չափ չը կար։ Ուսումնարանի հէնց բացման օրը ընդունվեցին 60 աշակերտներ։ Թէև մեր շինականներից շատերն էին ցանկանում իրանց որդիներին ուսումնարան ուղարկել, բայց, տեղի և միջոցների սղութեան պատճառով, հոգաբարձութիւնը հնարաւորութիւն չունէր վերոյիշեալ թուից աւելի աշակերտ ընդունելու։

Ուսումնարանը բացվեց հետևեալ հանգամանքներում։ Մեր գիւղացի բազմաքանակ 13 երիտասարդներ 200 ր. փող են յանձնել Բագուի հայոց կուլտուրական միութեան ուսումն. մասնաճիւղին, և վերջինս, սիրով լրացնելով այդ գումարը, բաց արից մեր ուսումնարանը։ Ուսուցիչ է նշանակված Երևանի թեմ. դպր. աւարտած Վ. Վարդապետեանը։

Գիւղիս եկեղեցին, որ նորաբաց ուսումնարանին կից է գտնվում, շատ խարխուլ ու անշուք վիճակ ունի ներկայումս։ Իսկ մեր շինական ժողովուրդը, որ հաց չունի ուտելու, իր սեփական միջոցներով անկարող է վերաշինել եկեղեցին։

Միգնոում լուր է պատում, թէ Նուխու նպաստ. ժանաժողովը, վերջին նպաստները բաժանելուց յետոյ, իր դրամարկղում ունեցել է էլի 500 ր.։ Արդ՝ եթէ այդ լուրը ճիշտ է, նպատակայարմար չէ՞ր լինի արգեօք յիշեալ գումարը յատկացնել այն գիւղական եկեղեցիների բարեզարդութեանը, որոնք հայ-թուրքական դժբաղդ ընդհարումների միջոցին բոլորովին անշքացան ու թալանի ենթարկվեցին։ Օր. մեր շրջանի Հաւարիկ գիւղը, եկեղեցական նոյնիսկ ամենահրաժեշտ գրքեր չունենալու պատճառով, ստիպված է եղել Զբօրենէքի հանդէսի կատարումը յետաձգել, մինչև որ մեր եկեղեցական գրքերը ուղարկվեցին Հաւարիկ։ Մենք կարծում ենք, որ Նուխու յաջորդը, որի իրաւասութեան տակ են գտնվում թէ մեր և թէ Հաւարիկ գիւղերը, պարտական է աչալուրջ կերպով հսկել իրան յանձնված յաջորդութեան հոգեոր հաստատութիւնների վրա և նրանց կարիքները լրացնել ամեն կերպով։ Մենք ստիպված ենք Նուխու յաջորդի այդ պարտականութիւնները յիշեցնել իրան, որովհետև հէնց վերջերս հ. յաջորդը մեր շրջանի հայ գիւղերից մէկի քահանային թոյլ չէր տալիս իր ծխի կարիքների մասին հոգալու։ Գոնէ այդպէս էր հաւատացնում մեզ ինքը՝ քահանան։

Ա. Թէոսիանց

—

Ղզլ-Արվադ, 23 յունվ.

Բաղաքիցս 30 վերստ հեռաւորութեան վրա ապրանքատար գնացքը գծից շեղվել է. չորս վագոն ջարդված է, և սպանված է մի կօնդուկտոր։

Ս. Բաղիրեան

ԹԱՏՐՕՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Թէհրան, 14 յունվարի

Ամսիս 12-ի գիշերը մի խումբ սիրողների նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցաւ իր տեսակի մէջ եզակի ներկայացում-պարահանդէս, որի զուտ արդիւնքի 50%-ը յօգուտ տեղական հայոց դպրոցների էր, իսկ միւս 50%-ը յօգուտ բարեգործական նպատակի։

Ներկայացման և պարահանդէսի միջև տեղի ունեցաւ գեղարուեստական մի բաժին, որի ամբողջ ծանրութիւնը սերայօժար կամքով իրանց ուսերի վրա էին վերցրել ռուս քով իրանց ուսերի վրա էին վերցրել ռուս պ. Ն. Գ. Աֆանասեվը և յոյներ պ. պ. Ա. Միխայիլիդիսը և Բիգօպիլօսը։

Ներկայացրին 1) «Հանգոյց կամ Ոստիսն 3-րդ յարկից», ֆարս-վոդ. մէկ գործ., հեղ. Ա. Պօխվիստնեվի և 2) «Կրթ-կրթ», վոդ. մէկ գործ., հեղ. Վ. Մաղաթեանի։

Թէ առաջին և թէ երկրորդ պիէսները անցան մեծ աջողութեամբ։ Սիրողները, ըստ երևոյթին, լիովին ըմբռնել էին իրանց դերերը։

Առաջին պիէսի մէջ իրանց մտածին խաղերով աչքի ընկան օր. օր. Փ. Գէլօֆեանը, Ն. Ֆրէնդեանը, պ. պ. Հր. Ֆրէնդեանը և Գ. Պողոսեանը։ Իսկ երկրորդի մէջ՝ օր. Ա. Սահակեանը, պ.պ. Ալ. Ֆրէնդեանը, Գ. Պողոսեանը, Ս. Բարաջանեանը և Ա. Շահնազարեանը։ Մանաւանդ այս վերջինս խիստ աչքի ընկաւ Աղա-Մուրադի դերում իր միմիկայով և կենդանի խաղով։ Աղա Մուրադի որդու՝ Ահմադի դերը հիանալի կերպով կատարեց պատանի պ. Շ. Ֆրէնդեանը։

Մուն բազմութիւնը, բաղկացած հայ, ռուս, պարսկ, անգլիացի և գերմանացի հանդիսականներից, ներկայացման սկզբից մինչև վերջը գտնվում էր գերազանց գոհ և խիստ օրախ տրամադրութեան տակ։ Մանաւանդ ռուսները ապշել էին հայերի ընդունակութեան վրա։ Նրանք չէին կարծում, որ հայ սիրողներն ևս ընդունակ են իւրացնելու գիտութեան և արուեստի արդիւնքները։

Անտրակտներին նուագում էր կօզակների բրիգադի երաժշտական խումբը։

Գեղարուեստական բաժնի ժամանակ պ. Ն. Գ. Աֆանասեվը երգեց „Не вѣрь“, „Когда-бъ вы поняли меня“ և «Новгородъ“ բոմանսները, իսկ պ. Ա. Միխայիլիդիսը ջութակի վրա նուագեց մի քանի ընտիր կտորներ։ Գ. Բիգօպիլօսը միայն ներդաշնակութիւն էր պահպանում դաշնամուրի վրա։ Հասարակութիւնը այս երեքին վարձատրեց բուռն և սրտագին ծափահարութեամբ, իսկ սիրողները, ի նշան յարգանքի, պատեցին նրանց մի-մի պսակով։

Դահլիճը, բուֆէտը, հանդերձարանը, բազարի և վիճակախաղի սենեակները զարդարված էին վերին աստիճանի շքեղ կերպով։ Հանդիսականների հոգեկան զուարճութեան համար ոչ մի ջանք չէր խնայված։

Կար կօնֆետտի և սերպանտին, որոնք խիստ մեծ հաճոյք պատճառեցին հանդիսականներին։

Վերջում տեղի ունեցան եւրոպական պարեր։ Պարերը սկսվեցին կոտիլիօնով։ Պարերը դեկավարեց բարօն Գ. Կ. Մայդելը։

Կօնֆետտին, սերպանտինը և կոտիլիօնը բոլորովին նորութիւն էին Թէհրանի համար։

Բուֆէտը պատրաստելու և կառավարելու, սենեակները ըստ պատշաճի զարդարելու, բազարը և վիճակախաղը կազմելու և կառավարելու գործի ամբողջ ծանրութիւնը իր վրա էր վերցրել Ֆրէնդեան գերդաստանը։ Այդ գերդաստանը իր բոլոր անդամներով, մեծից մինչև փոքրը, գործի վրա էր։ Դա միակ գերդաստանն է ամբողջ քաղաքում, որ նման դէպքերում և երևոյթներում ասպարէզ է գալիս իր ամբողջ կազմով և գործում է անձնուիրութեամբ։

Կօնֆետտին և սերպանտինը ամենայն եռանդով վաճառում էր օր. Մ. Սահակեանը, որի համար նա ևս արժանի է շնորհակալութեան։

Ըստ կարելւոյն շատ հանդիսականներ գրաւելու գործի մէջ բաւականին աշխատել է ռուսական բանկի կօնտրոլիօր պ. Ա. Ա. Զերնեցկին, որը նոյնպէս արժանի է առանձին շնորհակալութեան։

Զուտ արդիւնք ստացվում է աւելի քան 300 թուման (600 ռուբլի)։

Ասացինք, որ զուտ արդիւնքի 50%-ը յօգուտ տեղական հայոց դպրոցների էր։ Ստացվում էր, որ այդ դպրոցների հոգաբարձուները ոչ միայն աջակցութիւն ցոյց կը տային, այլ և իրանց ուղարկված տոմսակները յետ չէին վերադարձնի։

Ս. Մուրադեան

Յ. Գ.—Յիշեալ ներկայացում-պարահանդէսի, ինչպէս լսում ենք, կրկնութիւնն է պահանջվել ռուսաց դեսպանատնից, սակայն որովհետև ժամանակը շատ կարճ է և ժանաւանդ վրա է հասնում Մոհարրէմ ամիսը, ուստի որոշվեց յետաձգել նրան մինչև առաջիկայ բարեկենդանի օրերը։

Նոյն

ԹԻՒՐՔԱՀԱՅ ՍՈՎԵԱԼՆԵՐԻ ՕԳՏԻՆ

Ստացանք. 1) «Վ. և Յ. Մութաֆեան» առևտր. տան գործակատար Յակոբ Յակոբեանից, իր «անժոռանալի և անփոխարինելի քարերար Վահրամ Մութաֆեանի վաղաժամ մահը ողբալով», պսակի փոխարէն —25 ր.։ 2) Բագուից, Մաքրուհի Լ. Գազանճեանից—25 ր., 3) Եալտայից, երէցփոխ Լազարեանից, հայոց աղօթատան կատարված ի յիշատակ բանաստեղծ Ս. Շահազիզի հոգեհանգստի ժամանակ հանգանակված—20 ր. 70 կ.։

ԿՈՎԿԱՍԻ ՍՈՎԵԱԼՆԵՐԻ ՕԳՏԻՆ

Ստացանք Բագուից, Յակոբ Յակոբեանից, 1905 թ. յունիսի 25-ին հայ-թուրքական ընդհարումների ժամանակ Ներքին-Ագուլիսի Հանդամէջ գիւղում նահատակված Սեդրակ Յակոբեանի և իր անհետք կորած կնոջ՝ Վարսենիկի յիշատակին—25 ր.։

ԹԻՖԼԻՍԻ ՈՍՏԻԿԱՆԱՊԵՏԻ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

I

Բաղաքում մուրացկանութիւնը արգելելու մասին իմ տուած հրամանը մոռացվում է։ Առանձնապէս ողորմութիւն խնդրողները թիւը շատ է Երժօլովսկի փողոցում, Գէլօվինսկի պրոսպէկտի և Պետրոս-Մեծի փողոցների վրա։ դրա վրա եմ հրաւիրում 2-րդ և 4-րդ ոստիկանատների պրիստաւների ուշադրութիւնը։

II

Ի նկատի ունենալով որ գարունը մօտենում է, պրիստաւները պէտք է յանձնարարեն թաղական վերակացուներին՝ շրջելու բակերը և կարգադրել, որ անմիջապէս դուրս տանեն հաւաքած աղբը և կեղտը, և այսուհետև թոյլ չը տալ ածել բակը, այլ փողոցից ուղղակի տանել և թափել ուր հարկն է։

III

Առաջարկում եմ պ. պ. պրիստաւներին՝ յայտնել բոլոր կառապաններին, որ զինուորական պահակների, քաղաքապահ ոստիկանների և ոստիկանութեան միւս պաշտօնեաների պահանջով, կառքերը պարտաւոր

ին անմիջապէս կանգնեցնել և որ այդ բանը չի կատարելու համար, գեն.-նահ. պարտադիր կանոնների հիման վրա, նրանք կենթարկվեն ամենախոշոր տուգանքի և աքսորի։ Արգելվում է ոստիկանութեան պաշտօնեաներին կրակել սլացող կառքերի ետևից, որոնց մէջ նստած են մարդիկ, դրժբաղդ դէպքերից խուսափելու համար։

Այն կառապաններին, որոնք չեն կատարի ոստիկանութեան հրամանը, կանգնեցնել, բռնել և ներկայացնել ուղիղ ինձ՝ տուգանք առնելու համար։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

✦ Յունվարի 28-ի առաւօտվանից ուժեղ խուզարկութիւններ եղան քաղաքիս Նախալօվկա կոչված մասում։ Ի մէջի այլոց ասենք, որ Բաժիշվիլուն ձերբակալեցին այս խուզարկութեան ժամանակ։

✦ Այսօր կովկասագիտական բարձր դասընթացքներում տեղի կունենայ դասախօսների ընդհանուր ժողովը՝ քննելու այն հարցը, թէ ինչ բանով կարելի է յաւերժացնել հանգուցեալ Թամամշեանի յիշատակը։

✦ Գանձակում գրաւել են Սկօբէլևի և Կուլիէվի ալիւրները, որովհետև բժշկական քննութիւնից պարզվել է, որ նրանք անպէտք են գործադրութեան համար։

✦ Մեզ հաղորդում են, որ հինգշաբթի, յունվարի 31-ին, շիա մահմեդականների «աշուրա» սուգի պատճառով Թիֆլիսի բոլոր քաղաքները և մահմեդականների խանութներն ու կրպակները փակ կը լինեն։

✦ Մանկավարժական հարցերի հետ լայն խաւերին ծանօթացնելու նպատակով, վարժուհիների փոխադարձ օգնութեան ընկերութիւնը մտադրութիւն ունի մի շարք դասախօսութիւններ կազմակերպել։ Առաջին դասախօսութիւնը տեղի կունենայ շաբաթ, փետրվարի 2-ին, բժշկական ընկերութեան շինութեան մէջ, երեկ. ժամը 7-ին։ Դասախօս հրաւիրված է առւորական գպրոցի դասատու Վ. Դօլգով։

✦ Ներքին գործերի մինիստրութեան հրահանգով տեղեկութիւն է տրվում նահանգապետներին, որ մինիստրութիւնը անհետևանք է թողել և ոչ մի ընթացք չէ տուել զէմստվային և քաղաքային հասարակական ինքնավարութիւնների միջնորդութիւններին, որ դպրոցներում դասարանական քննութիւնները վերացվեն. ընդամին հրահանգը նահանգապետների ուշադրութիւն է հրաւիրում այն հանգամանքի վրա, որ քաղաքային և զէմստվային ինքնավարութիւնները չեն կարող նման միջնորդութիւն յարուցել։ Այդօրինակ հարցեր քննելու ժամանակ յաճախ թոյլ են տալիս բոլորովին անտեղի կերպով քննադատել կառավարական մարմինների գործունէութիւնը, սոսկ յուզմունք պատճառելով և պղտորելով հասարակական միտքը։ Ի նկատի ունենալով այդ հանգամանքը, մինիստրական հրահանգը առաջարկում է նահանգապետներին քաղաքային և զէմստվային ինքնավարութիւններին համապատասխան ցուցմունքներ տալ։

✦ Թիֆլիսի նահանգապետը թոյլատրել է Գ. Առաքելեանին՝ հրատարակել Թիֆլիսում հայերէն լեզուով մի օրաթերթ «Զանգակ» անունով։

✦ Լուսերինն նայած, ժողովրդական դպրոցների վերատեսուչ Լէվիտսկին հրաժարվում է իր պաշտօնից։

✦ Նուխուց գրում են, որ բանտից փախած յայտնի աւազակ Մահմէդ-օղլին սկսել է պարապել կրկին իր արհեստով—աւազակութիւնով և կողոպտումով։ Այսպէս՝ մօտ օրերս Նուխու արուարձանում, Նուխօկիշլաղ տեղում, նա կողոպտել է տեղացի երկու գիւղացիների, որոնցից յափշտակել է 300 ր։ Տեղական վարչութեան կարգադրութեամբ Նուխօկիշլաղում ոստիկանութիւնը ուժեղացված է։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

✦ Յունվարի 28-ին, երեկ. ժամը 7-ին, Արմեանսկի բազարի, Պրիկազնի փողոցի և Բուժէյնի միջանցքի խաչաձև կարվող տեղում զինուորական պահակները, նկատելով երեք կասկածելի անձնաւորութիւնների, որոնք շտապով դիմեցին փախուստի, հրամայեցին կանգնել։ Անյայտներից մէկը իբրև պատասխան կրակեց մէկ անգամ ապարդիւն կերպով։ Պահակները իրանց հերթին կրակեցին, բայց կրկին անհետևանք. վերջում աջողվեց մէկին բռնել, որը քութաչեցի Ալէքսանդր Պէպիկովն է։

✦ Յունվարի 28-ին, երեկ. ժամը 7-ին, ոստիկանութեանպաշտօնեանները Եկզարխսկի հրապարակում նկատելով մի երկու կասկածաւոր անձերի կառքով անցնելիս՝ կանգնեցրին կառքը և խուզարկեցին, որի ժամանակ գտան մի տարձակ և մի հրացան։ Բռնված մարդկանց ազգանունները են՝ Գր. Զէլեաձէ և Եգոր Գօգեբէրաշվիլի։

✦ Աբգար Մերաբօվը յունվարի 28-ին զողանում է Գաբրիէլ Գալստեանի և Արտէմ Տէր-Ղազարեանի ախոռից երկու ձի, իւրաքանչիւրը 50-ական ռուբլի արժողութեամբ։ Մերաբօվը ձերբակալված է։

ՌԱԳՈՒԻ ԼՈՒՐԵՐ

—

✦ Կովկասի Փոխարքայի և կովկասեան ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուի կարգադրութեամբ, մինչև տարվայ վերջը փակվեցին բէալական դպրոցի VI և VII դասարանները։

✦ Մի քանի մանրամասնութիւններ Բալաջարի կայարանում տեղի ունեցած գնացքների խորտակման մասին։ Շոգեմեքենանները վարժութեան ժամանակ չորս վագոն ուժեղ կերպով դիպան իրար և սկսեցին ա-բագութեամբ առաջանալ գծի վրա։ Ուղեփոխը, նկատելով այդ, շտապեց նրանց ետևից և կամեցաւ կանգնեցնել, բայց վագոնները արդելիչ շղթայ (тормоз) չունէին։ այն ժամանակ նա շտապելուց գլուխը կորցրած, գիծը փոխանակ պահեստի ուղիի վրա դնելու, փոխեց գլխաւոր գծի վրա։ Նրանց կանգնեցնել անհնար էր։ Լսելով ազդանշանը, ճանապարհորդները սկսեցին դուրս թռչել վագոններից ճխլելով և բութելով իրար մուտքի մօտ։ Ընդամենը ջնջվեցին 14 հոգի։ Բոլորին, Բագու հասցնելով, բժշկական օգնութիւն հասցրին երկաթուղային հիւանդանոցում։ Ճանապարհը փչացաւ 50 սաժէն տարածութեան վրա։ Խորտակման տեղը գնացին դատաստանական իշխանութիւնները և պաշտօնական անձինք։ Գնացքների երթևեկութիւնը կանգառաւ մի ամբողջ օր։

✦ Յունվարի 24-ին, առ. ժամը 9-ին, Գագէմ եղբ. նաւթահանքի բանւորները, թւով 62 հոգի, դադարեցրին աշխատանքները, մերժում ստանալով ֆիրմայից, որ անկարող է 1907 թ. երկրորդ կիսամեակի համար նաւէրներ տալ։

✦ Յունվարի 25-ին, երեկոյեան ժամը 6-ին, Նօբել եղբայրների նաւթահանքերի բանւորները աշխատանքները վերսկսեցին, չը ստանալով բաւարարութիւն իրանց պահանջների համար։

✦ Թաղիէվը և Իսրաֆիլ Հաջիէվը հրաժարվել են ժանակցելուց այն խորհրդակցութեան, որ գումարվել է Պետերբուրգում՝ Կասպից ծովի նաւատէրերի և նաւաստիների փոխադարձ յարաբերութիւնները որոշելու համար։ Նրանց փոխարէն ընտրվել են ինժենէր Բէհբուտովը և վաճառական Շուժախէր։

✦ Որովհետև երկաթուղային ծառայողների 9-րդ բայօնում սպանութիւնները չեն դադարում, Բագուի ոստիկանապետ գընդապետ Բուշէնը պատուիրեց այդ բայօնի պրիստաւ Գրէչկինին՝ ձեռք առնել ամենակտրուկ միջոցներ։ Ոստիկանների թիւը աւելացնելու համար տեղափոխել են բոլոր քաղաքամասերից 15 քաղաքապահներ։

✦ Յունվարի լոյս 25-ի գիշերը անյայտ չարագործներ կեղծ բանալիով Լալայեվի պաւաժից մտան Նաղարովի կօշիկների խանութը, որտեղից ծակեցին հարևան խանութի պատը և գողացան 185 զոյգ կօշիկ 1800 ռուբլու արժողութեան և կաշեղէն ապրանքների մի կապոց՝ 298 ր. արժողութեան, որից յետոյ կտրեցին գանձարկղը և հանեցին 38 ր. կանխիկ փող ու 2 մուրհակի բլանկ։ Դատելով կողոպտման հանգամանքներից, գողութիւնը կատարել են խանութի դիրքին քաջ ծանօթ մարդիկ.

(«Бак. Эхо» և «Каспій»)

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Աշտարակ, 26 յունվարի

Հիմնվելիք «Գուշեան գրադարանի» մասնաժողովի անդամներս, ստանձնած լինելով մեր պաշտօնը, սրանով ընդունում ենք բոլոր այն անձերին ու հիմնարկութիւններին, որոնք խոստացել են այդ գրադարանին նուիրել գրքեր կամ փող, բարեհաճեն ուղարկել հետևեալ հասցէով՝ Аштаракъ, книжный магазинъ „Араксъ", К. Атомянцу.

Իրաւունք ստանալու համար դիմում արել ենք ուր հարկն է։

Մասնաժողովի անդամներ՝

Կ. Ատոմեան, Մ. Թամազեան, Հ. Զոլախեան

ՈՐՈՒ ԿՈՂՄԻՑ ԷՐ ԱՐԳԵԼԷԲԸ

(Նամակ խմբագրութեան)

—

Իգդիր, 20 յունվարի

Որովհետև վերջերս «Бак. Эхо»-ն ու «Վտակը» խօսեցին այն խնդրի մասին, թէ ովքեր էին արգելք հանդիսանում Իգդիրում կուլտուրական միութեան ճիւղ հաստատելուն, ուստի կարևոր եմ համարում «Մշակի» մէջ տալ ընթերցողներին այդ հարցի պատասխանը։

Սրանից մի-երկու շաբաթ առաջ Բագուի կուլտուրական միութեան կողմից լիազօրված նոյն միութեան մի անդամը հրաւիրել էր ժողով Իգդիրում միութեան ճիւղ հաստատելու համար։ Այս առաջին ժողովում տեղական դաշնակցականների 8. Խաչատրեանը և Ե. Նարինջեանը հիմնվելով կուլտուրական միութեան կանոնադրութեան վրա, որ ասում է թէ՝ միութեան նպատակն է Բագուի նահանգի հայերի բարոյութեանը նպաստել, ապա հնարաւորութեան դէպքում միայն միւս վայրերում ապրող հայերի, առաջարկում էին նախ հարցնել կուլտուրական միութեան խորհրդից, թէ այդ խորութիւնը միայն թղթի վրա է ցոյց տրված որևէ նպատակով, թէ իրականապէս գոյութիւն ունի, և ապա պատասխանն ստանալուց յետոյ միայն մտածել ճիւղ հիմնելու մասին։ Այս առաջարկին մի քանիսը ասարկում էին՝ մատնացոյց անելով միութեան գործունէութեան հաշուեգրքի վրա, որ միութեան կողմից որևէ խորութիւն դնելու տենդենցիա չէ ցոյց տալիս։ Այդ ժողովում, որ ժողովականների կողմից խորհրդակցական ճանաչվից գալիք, երկրորդ, աւելի բազմամարդ ժողովի համար, դաշնակցականներից և ներկայ եղողներից ոչ-ոք սկզբունքով դէմ չէր կուլտուրական միութեան գործունէութեանը ու գործելակերպին։ Բոլորովին ընդհակառակը. երբ ժողովականներից ոմանք, կասկածելով Ց. Խաչատրեանի ու Ե. Նարինջեանի առարկութիւնները հարց տուին, թէ նրանք արդեօք հակառակ են և ինչու են հակառակ միութեան՝ Իգդիրում ճիւղ հիմնելուն, այն ժամանակ նրանք զայրացած պատասխանեցին, որ այդ բանին ոչ-ոք հակառակ չէ, որ բոլոր իրանց առարկութիւնները արվում են խնդիրը աւելի լուսաբանելու ու հիմնաւոր կերպով առաջ տանելու համար։

Սակայն հետևեալ օրվայ, երկրորդ, աւելի բազմամարդ ժողովում առարկութիւնները բոլորովին այլ գունաւորում ստացան։ Դաշնակցականները, բոլորովին մոռացած իրանց՝ նախընթաց օրվայ կարծիքները, այսօր այնպիսի պատճառաբանութիւններ էին բերում, որոնք տրամագծօրէն հակառակ էին իրանց՝ առաջին ժողովում զայրագնօրէն արտայայտած կարծիքներին։ Այս ժողովում կուլտուրական միութեան համար հետևեալ զէմ (contra) կարծիքներն արտայայտվեցին.

1) «Կուլտուրական միութեան գործունէութիւնը ՁԼասակար չէ, նրանով զբաղվելը օգտակար է, բայց յեղափոխականը չը պէտք է մտանկցէ դրան։ Մենք դաշնակցականներս լինելով յեղափոխականներ՝ չը պէտք է զբաղվենք նման գործերով»։—Այսպէս խօսեց ուսուցիչ Այվազեանը։ Թէ ինչու յեղափոխականը հարկաւոր մասնակցութիւնը ցոյց տալով յեղափոխութեանը, չը պէտք է ունենայ նաև կուլտուրական գործունէութիւն, մի գործունէութիւն, որ օգտակար է հէնց պարոնի կարծիքով, այդ մեզ՝ ժողովականներիս չը բացատրեց և, եթէ բացատրէր էլ, հաւանօրէն պատճառաբանութիւնն էլ շատ անհիմն ու անմիտ պէտք է լինէր։

2) «Ոչ մի դէպքում չը պէտք է օգտվել նպատակներին հասնելու համար լեգալ միջոցներից այն ժամանակ, երբ հնարաւոր է անլեգալ միջոցների գործադրութիւնը։ Կուլտուրական միութեան գործունէութիւնը լեգալ է, ուրեմն և ժխտելի։ Պէտք է կազմել Իգդիրի կուլտուրական միութիւն, որ ունենայ անլեգալ գործունէութիւն»։—Այս արտուրդը, այս ծայրայեղորէն խակ հայեացքը յայտնեց ճառախօս Յար. Խաչատրեանը, որը դեռ ևս չէ ըմբռնել քաղաքական գործունէութեան այն այբուբենը, որ ճիշտ հակառակն է նրա ասածի, այն տրիւիալը, թէ պէտք է սպառել նաև բոլոր լեգալ միջոցները, թէ այն դէպքում, երբ հնարաւոր է լեգալ գործունէութիւն, պէտք է դրան առաւելութիւն տալ։

3) «Կուլտուրական գործունէութիւնը ժողովրդի ուշադրութիւնը հեռացնում է յեղափոխութիւնից, ուրեմն ՁԼասակար է։ Հակադիր բաներ են կուլտուրական ու յեղափոխական գործունէութիւն։ Պէտք է ընտրել վերջինը»։—Այս ալտերնատիվը, որ պարզապէս սխալ է, դնում էր Ռ. Դրամբեանը, որը ծգտուն չէր հանել առաջին ժողովում և որի ինչ մասսարի լինելը ոչ-ոքի յայտնի չէ։

Միևնոյն կարծիքները յայտնեցին ուրիշ դաշնակցական անհատներ էլ. այս երեք կարծիքներն էլ հաւասարապէս բուռն կերպով ծափահարվեցին դահլիճի դաշնակցականներից։ Ի հարկէ, այս կարծիքները բուռն ընդդիմադրութեան հանդիպեցին ժողովականների միւս մասի կողմից, որ բազմաթիւ օրինակներով ցոյց էր տալիս, որ ոչ մի կուլտուրական գործունէութիւն չէ խոչընդոտում կուլտուրական գործունէութիւնից, չէ հակադրում այդ գործունէութիւնը յեղափոխական գործունէութեանը և չէ խորշում ոչ մի լեգալ միջոցից իր նպատակին հասնելու համար։ Ժողովի վերջում քուէարկվեց, թէ ով կարևոր ու օգտակար է համարում կուլտուրական միութեանը մասնակցելը և ով ոչ։ Բոլոր դաշնակցականները, բացառութեամբ մի-երկուսի, բացասական պատասխան տուին։ Ցետոյ առաջարկվեց, որ նրանք, որոնք կարևոր են համարում մասնակցելը, ՄՇՄՆ, որպէսզի խօսեն, թէ արդեօք պէ՞տք է Իգդիրում ճիւղ հիմնել, թէ ոչ. իսկ որոնք համաձայն չեն, դուրս գնան։ Հեռացան բոլոր դաշնակցականները, բացառութեամբ մի-երկուսի։

Այժմ պարզ է, կարծում եմ, թէ երկու օրվայ մէջ ինչպէս են իրանց ժորթը փոխել Իգդիրի դաշնակցականները և թէ երկրորդ օրը ինչ զարմանալի ու ծիծաղելի պատճառաբանութիւններով են հեռացել ժողովից։

Թադ. Աւդալբէգեան

ՇՈՒՇԻ—ԳԱՆՁԱԿ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

II *)

Հասարակութեան այս ջերմ ու միահամուռ աջակցութիւնը քաջալերում է վարչութեանս անցնելու անմիջապէս գործի ձեռնարկութեան։ Սկզբում նա նպատակ էր դրել գիւղացիութեան օգնութեամբ ըստ կարելոյն կարճ ժամանակամիջոցում անցկացնել գրունտային ճանապարհ, որի վրայով հեշտութեամբ կարողանային բանել գիւղացիների լծկան արարները։ Մինչև այդ գործով զիւղական անկանոն կածանները, որոնցով անցնում էին բեռնակիր կենդանիներ, տեղ-տեղ էին տալիս ուղղութիւն։ Ճանապարհի ընդհանուր ընթացքը մեծ մասամբ մնում էր նոր որոշելու։ Այս նպատակով 1906 թ. յուլիսի սկիզբներին մի յանձնաժողով է ուղարկվում նախնական հետազօտութիւն կատարելու, իսկ երկրորդ յանձնաժողովը, դուրս գալով Շուշուց յուլիսի 28-ին, նախ կատարում է ճանապարհի սկզբնական ընդգծումը մօտաւորապէս 130 վ. վրա Խանքենդից մինչև Գետաշէն և ապա կառուցվելիք ճանապարհին կից բոլոր գիւղական համայնքների հետ մինչև Գետաշէն պայմանագրեր կնքում, ըստ որում 33 հասարակութիւններ պարտաւորվում են 44267 ր. 50 կ. ճանապարհ բանալ 103 վ. 123 սաժէնի վրա։

Մնացած տեղերը, որոնք են՝ Ցեխ-Զորը, մի իրաւ անտանելի ցեխոտ անտառ (6 վ.), Ղամարթլուի ձորը (7 վ.), Ջանեաթաղի խորդուբորդ ապառաժավայրը (4 վ.), Թարթարի ձախ ափից՝ Ղարա-Քեօրփուլի քարքարոտ շրջանը (1430 սաժ.) և այնուհետև մինչև Թալիշ գիւղը տարածվող ընդարձակ տափարակը (4 վ.), ինչպէս նաև Էրքէջի ժայռոտ զարիվայրը (3 վ.), բոլորը մօտաւորապէս 27 վերստ, իրրև գիւղական հասարակութիւնների վարելահողերի և սեփականութեան շրջանից դուրս գտնվող վայրեր, մնում էին ամբողջովին վարչութեանս խնամքին։ Պէտք է սա ևս նկատել, որ այս 27 վերստը ամենից դժուար տեղերումն են գտնվում և որ գիծը բանալու համար վարչութիւնս ստիպված էր քարային աշխատանքներն հմուտ արտէլներ հրաւիրել։

Օգոստոսին (1906 թ.) արդէն եռում էր աշխատանքը զրեթէ ամբողջ գծի վրա։ Գիւղական հասարակութիւններն իրանց պայմանագրերի համաձայն կատարած աշխատանքի քանակի համեմատ ստանում են հեռագնահատ 27,851 ր. 12 կ. և բացում մօտաւորապէս 83 վ. 136 սաժէն ճանապարհ։ Այստեղ հարկաւոր է յիշել, որ այս տարածութեան վրա կատարված աշխատանքների մեծ մասը հողային է եղել, մինչդեռ մնացած մօտ 20 վ. ներկայացնում էր դժուար քարային վայր։ Այսպիսով մնում է վճարելու գիւղացիութեան 16,416 ր. 38 կ., որի դիմաց նրանք պարտաւոր կը լինեն իրանց շրջանների գիծը պատրաստի յանձնել վարչութեան յանձնաժողովին։

Միւս տեղերից աշխատել են անցեալ տարի միայն Ջանեաթաղի մօտ դէպի Ղարարթլու տանող ընդարձակ քարքարոտ ու դժուար վայրում, որը տարածվում է 4 վերստ, և Ղարարթլուի անտառը կտրվում է գծի ուղղութեամբ 350 սաժէն։ Այս աշխատանքը վարում էին Վարանդայից հրաւիրված գիւղական ատէլները, որոնք ստանում են 8,215 ր. 44 կ., իսկ Ղարարթլուի անտառը կտրելու համար 1216 ր. 50 կ., որի մէջ մտնում է 168 ր. 50 կ. տուգանք, վճարված պետական գանձարանին թոյլտուութիւն չը ստանալու պատճառով։

Եթէ այս տեմպով աշխատանքները շարունակվէին, մենք համոզված ենք, որ մեր նպատակին հասած կը լինէինք և որ ճանապարհը պատրաստ կը լինէր ամենաուշը յունվարին կամ փետրվարին. ապագայում կը մնար միայն դարձնելու հասարակութեան ուշադրութիւնը խճուղման վրա։

Սակայն այս դէպքում էլ գործը սկսում է կաղալ մեզնից անկախ պատճառներով։ Նախ՝ ճանապարհին երևում են մի երկու ազգային սօցիալիստ դաշնակցական և առանց որևէ իրաւաւութեան ինքնագլուխ հրամայում դադարեցնել աշխատանքները, պնդելով թէ չարժէ «խղճուկ» օրավարձով ջանք գործադրել «բուրժուաների» համար։ Այս հարուածի շնորհիւ գիւղացիները խոնարհաբար ու երկիւղածութեամբ վերցնում են բրիչ ու բահ, հեռանում տուն ու աշխատանքներն երեսի վրա թողնում մօտ երկու շաբաթ։ Իսկ երբ վարչութեան յանձնաժողովին աջողվում է կրկին քաջալերել գիւղացիութեանը ու վերանորոգել ճանապարհի կառուցումը, նոյեմբերին արդէն, չենք իմանում ինչ շարժառիթներից դրդված, Գանձակի նախկին ժամանակաւոր գեներալ-նահանգապետ Բաուէրը յանկարծակի անսպասելի մի հրաման է արձակում անմիջապէս դադարեցնելու սկսված աշխատանքները, պատճառաբանելով թէ առանց թոյլտուութեան որևէ ճանապարհ բանալու ձգտումը կը նկատվի իրրև ապօրինի երևոյթ։

Բացի այդ՝ դատարանը մտնում են մի շարք գանգատներ թիւրք կալուածատէրերի կողմից գիւղական հասարակութեան դէմ, թէ իբր վերջիններս կտրել են ճանապարհագիծը բանալու համար նրանց անտառները և իրացրել են նրանց հողերի մի մասը։

Այս անսպասելի ելքը ստիպեց վարչութեանս դիմել սովորական պաշտօնական երկար ու ձիգ պրոցեսին ճանապարհագծի նախնական հետազօտութիւնը ներկայացնելու և առանալու կառուցման համար թոյլտուութիւն։ Չորս ամիս շարունակ ձգձգվում է գրագրութիւնը։ Վերջապէս ստացվում է փետրվար ամսում թոյլտուութիւն։ Վարչութեան վրա ծանրացել էր միանգամայն ճնշիչ հոգս ու բեռ՝ գիւղացիութեան մէջ պահպանել նախկին վառ յոյսերն ու եռանդը և տալ ամբողջ գործին ըստ կարելոյն օրինաչափական ձև. բայց այսուհետև էլ բացվում է երկրորդ աւելի խոշոր խոչընդոտը։ Գանձակի նահանգական վարչութեան ճարտարապետական բաժինը պահանջում է ճանապարհի ամեն մի կտորի մանրամասն մակարդակը։ Անհրաժեշտ է դառնում զինվել մի շատ տեխնիկներով ու հրաւիրել ևս 2 ինժեներ, որոնք կարճ ժամանակամիջոցում պիտի շտապէին բաւարարութիւն տալ այդ պահանջին։ Ինժեներ պ. Վ. Տէր-Յովհաննիսեանը ուղարկում է Ցեխ-Զորի և Խանքենդ աւանից մինչև Սէյդի-շէնի մակարդակները յուլիս ամսում 1907 թ., որոնց հաստատութիւնը ստացվում է հատ ու կտոր մինչև վերջին օրերս։ Այս ամառ աշխատանքները վերբսկված էին միայն Ցեխ-Զորում, որտեղ կառուցվում է ևս մի մեծ ջրանցք։ Բնութիւնն էլ իր արհաւիրքներն էր ստեղծում մեզ համար, որովհետև արտէլները աշխատում էին զրեթէ անընդհատ անձրևների կամ մառախուղի տակ։ Այժմ մօտ 6 վերստ գլխաւորապէս քարային աշխատանքներից մնացել է միայն 350 ս.։ Ցեխ-Զորն այսպիսով վերջանալու վրա է։

Միւս ինժեներ պ. Լ. Սօկոլովը զբաղված է Խաչենագետից սկսվող Ղարարթլուի ձորում «трассировка»-ով.—երկրորդ դժուար էտապը, որ պիտի կատարի այս ճանապարհը։

Ցեխ-Զորի աշխատանքները նստեցին ընդհանուր առմամբ մինչև նոյեմբերի 1-ը 6567 ր. 66 կ., որի մէջ բացի բանւորական օրավարձից, արտէլների աշխատավարձից և այսպէս կոչված «մէջի»-ից մտնում են 808 ր. 35 կ. ցիմենտ և 222 ր. 51 կ. վառօդ։

Մնում է ևս յիշել ընդհանրապէս վարչական կազմի ծախսերը, որոնք մինչև նոյեմբերի մէկը 1906 թ., երբ դադարեցին աշխատանքները ամբողջ գծի վրա, հասնում են 3465 ր. 92 կ., իսկ այս տարվանը՝ 4793 ր. 93 կ.։ Բացի այս՝ վարչութիւնս ձեռք է բերել զանազան գործիքներ, գլխաւորապէս ինժեներների համար, 892 ր. 79 կ. արժողութեամբ, իսկ ճանապարհագծի հետազօտութեան հետ կապված ծախսերը հասնում են 894 ր. 50 կ.։ Վարչութեանս գրասենեկային, պաշտօնական և պօստալին ծախսերը հաւասար են 668 ր. 98 կ.։

(Կը շարունակվի)

ՄԱՄՈՒԼ

Ամերիկայի Բոստոն քաղաքում հրատարակվող Դաշնակցութեան պաշտօնական օրգան «Հայրենիք» թերթը յունվարի 18-ի (№ 445) համարում հաղորդում է մի լուր, որը որքան և մի կողմից ծիծաղ և ապշութիւն կարող է պատճառել, բայց միւս կողմից և ցոյց է տալիս, թէ իրան «սօցիալիստ» հռչակող մի կուսակցութեան օրգան կղերականութեան և խաւարամտութեան մէջ առաջին մրցանակը կարող է ստանալ և թէ նոյնիսկ ազատամիտ և լուսաւոր Ամերիկայի պէս մի երկրում հայ ժողովուրդը խարխափում է խորին տգիտութեան մէջ և միջնադարեան հակացողութիւնները դեռ ամբողջովին կաշկանդում են նրա միտքը և հոգին։ Եւ «դաշնակցական-սօցիալիստ» «Հայրենիք» թերթը ամենայն լրջութեամբ և իբրև մի նշանաւոր դէպք տպելով այդ լուրը, կարծում է թէ որովհետև խնդիրը վերաբերում է Դաշնակցութեան կողմից «յեղափոխական» հրատարակված Խրիմեան կաթողիկոսին, ուստի և ամեն մի անհեթեթ որոշումն կարելի է տպել։

Իսկ այդ որոշումը, որ կայացրել է Բոստոնի ազգային հոգաբարձութիւնը, որը բաղկացած մեծ մասամբ դաշնակցականներից, հետևեալն է։

«Մնդրել Ամերիկայի նորընտիր առաջնորդէն (Եզնիկ եպիսկոպոս Ապահունի), որ հայոց ողբացեալ Հայրիկի յիշատակը ապագայ հայ սերունդներուն սրտին մէջ անմահացնելու համար՝ անոր անունը հայ եկեղեցւոյ սրբոց կարգը անցնելու առթիւ մեր համեստ դիմումին թարգման հանդիսանալ սինոդին առջև. առ այդ կը խնդրենք մեր բոլոր հայ եկեղեցեաց հոգաբարձութիւններէն որ ձայնակցին մեզի և իրենց դիմումները յանձնեն սինոդի ձեռնհասութեան»։

Մնում է միայն այժմ, որ Դաշնակցութեան արևմտեան և արևելեան բիւրօները ևս իրանց դիմումը միացնեն Բոստոնի հոգաբարձութեան դիմումներին։

Զուր տեղ չէր ուրեմն, որ մի քանի անձերի կողմից օրացոյցներ էին հրատարակվում և միացվում ամբոխի գիտակցութիւնց։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՔԱՂՈՒԱԾՔՆԵՐ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՑ ՄԱՄՈՒԼԻՑ

—

✦ Երուսաղէմի պատուիրակութեան պահանջումին վրա Երուսաղէմի և Գօյոյ պատրիարքարանները առաջնորդութեանց մէջ գտնուող վարդապետներու առանձին պաշտօնականներով յանձնարարեցին վանք դառնալ անյապաղ, ուր զգալի է իրենց ներկայութիւնը։

Այս հրահանգներուն պատասխանողներ չեղան տակաւին բացի Հալէպ-Այնթապի առաջնորդէն, որ դովելի պարտականաչութեամբ մը վանք հասաւ արդէն՝ ուր այն-

չափ պէտք կայ կարող ու գործօն միաբանութիւնների։

Աղրիանուպոլսոյ առաջնորդ Տ. Դանիէլ ծ. վրդ. տակաւին ինք չպատասխանած՝ արդէն տեղւոյն գաւառ. վարչութիւնը, թուելով անոր բարեմասնութիւնները և վիճակին մատուցած ծառայութիւնները, խնդրած էր պատրիարքարանէն թոյլատրել դինքը մնալ իր առաջնորդութեան մէջ, գլուխ հանելու համար եկեղեցւոյ շինութեան գործը։

Տ. Եղնիկ ծ. վրդ. Պապեան իր հիւանդագին վիճակը մէջ բերելով չուզեր վանք վերադառնալ և կը փափաքի պաշտօնավարել Կ. Պոլսոյ պատրիարքարանի հրամանին տակ։

Անանիա վրդ. Հաղարապետեան ինչ-ինչ առարկութիւններով նախամեծար կը համարի երթալ իր վիճակը քան պատասխանելով իրեն եղած հրահանգին՝ վերադառնալ Ս. Աթոռ։

Ծանօթ են արդէն Բրուսայի առաջնորդ. փոխանորդ Տ. Վարդան վրդապետի առաջարկութիւնները և պայմանները իր վանք վերադառնալու մասին։

Այսպէս, երկար ատենէ ի վեր վանքէն հեռացող միաբաններէն ոչ ոք կը փափաքի վանք վերադառնալ և իր կոչումին համեմատ ծառայել այն սուրբ տեղերուն, որոնց վրայ երդում ըրած է։

Ասոր գլխաւոր պատճառներէն մէկը, ինչպէս կը հաւաստէր իր փորձառութեամբ և իր առաջնորդ. պաշտօնները մէջ ծանօթ միաբան մը, վանքին մէջ տիրող անկանոնութիւնն է։ Ասոնք չեն ուզեր իրենց ներկայ վիճակին մէջ վանք դառնալ, խաղալիք ըլլալ աս կամ ան որջացած միաբանին ձեռք և սանձնել ուէ պատասխանատուութիւն։

✦ Պէրպէրեան վարժարանի 1905 տարւոյ շրջանաւարտներէն պ. Ռուբէն Զիլինկիրեան, որ այժմ Զուիցերիոյ մէջ բժշկութեան կը հետևի, վերջերս գանկաբանութեան մասնագիտական քննութեան մէջ 52 եւրոպացի մասնակցողներու մէջէն առաջին հանդիսացեր է, և իբր մրցանակ՝ փոխանակ մէկ գանգի՝ երկու գանգ սացեր է, արժանանալով նաև քննութեան ներկայ գտնուող բոլոր փրոֆէսորներու շնորհաւորութեանը։

✦ Պօլիս պերացի յոյն կին մը, Թէփէ-Բաշի ունեցած 6000 ոսկի արժէքով միւլք ապաբթմանը Գերայի հայոց ս. Երրորդութիւն եկեղեցիին վաքֆ ըրած է։

✦ Պէրպէրեան վարժարանին ի նպաստ Պօլիս տրուած նուագահանդէսը յաջողութեամբ պսակուեր է և նիւթական զուտ արդիւնքը 300 ոսկիի չափ եղած է։

✦ Կըսուի թէ պր. Յովհ. Թաշճեանի կտակով 1000 դոլար կը թողուի Ուսթրի ս. Փրկիչ եկեղեցւոյն, 1000 դոլար Պօլսոյ Գալֆայեան որբանոցին և 5000 դոլար Պօլսոյ հիւանդանոցին։ Ասոնցմէ զատ 5000 դոլար ընկերութեան մը կը թողուի որ 500—1000 դոլար փոխ պիտի տայ փոքր տոկոսով մը այնպիսի հայերու, որ կը փափաքին գործ մը սկսիլ, սակայն դրամագլուխ ձեռք ձգելու դժուարութիւն կը կրեն։ Ուրիշ բարեսիրական նպատակներու համար ևս գումարներ յատկացուած են, սակայն կերևի թէ կտակին ի՛նչ-ինչ կէտերը տակաւին անորոշ կը մնան։

✦ Վերջերս մասնաւոր յանձնախումբի մը ձեռամբ կարգադրութիւն եղած է երկու շաբաթը անգամ մը Սկիւտարի ամերիկեան կոլէջին մատուռին մէջ ժողովրդական ճառախօսութիւն ունենալ այլ և այլ իմաստասիրական և գիտական նիւթերու վրայ։ Առաջին ատենաբանը եղեր է հայ աւետ. եկեղեցւոյ հովիւ վեր. Ա. Շմաւոնեան, որ յոյժ շահեկան կերպով հին Եգիպտոսի մասին խօսած է, յառաջ բերելով ձեռնհաս գիտնոց շնորհիւ Փարաւոններու աշխարհին մէջ գտնուած արձանագրութիւնք, որ ապացոյց մը կը նկատուին ս. գրքի մէջ այդ երկրի վերաբերմամբ պատմուած դէպքերուն։ Շատեր անշուշտ պիտի յօժարէին իրենց հանգստեան ժամանակէն զոհել մէկ-երկու ժամ, եթէ մեր հմուտ եկեղեցականք ալ դիւրութիւն և միջոց ունենային նմանօրինակ նիւթերու վրայ ճառախօսելու զոնէ մերթ ընդ մերթ։ Մեր կղերականներէն կարծեմ միայն ս. պատրիարք հայրն է, որ գրեթէ 25 տարի առաջ, երբ տակաւին վարդապետ էր, Կաղզի Գիւղի Արամեան վարժարանին մէջ գրաւոր բանախօսութիւն մը ըրած է ի ներկայութեան բազմաթիւ ունկնդիրներու, որոց բուռն ծափահարութիւններէն պերճախօս ատենաբանը կը ստիպուէր ընդհատել իր ճառը։

✦ Թիւրքիայի այլ և այլ կողմերէն եկած լուրեր կը հաստատեն թէ ժահմեդական ժողովրդին մէջ ևս սկսած է զօրաւոր շարժում մը, կառավարութեան հարստահարութեանց դէմ բողոքելու և մարտնչելու։

Նոյեմբեր 29-ին ի Տիգրանակերտ գինուորներու և ժողովրդին միջև կռիւ մը տեղի ունեցեր է, որոյ միջոցին ժողովրդէն 22 անձինք սպաննուած են. զինուորներէն ևս սպաննուողներ եղած են։

Երզրումի մէջ դժգոհ և ըմբոստ նկատուած տարրի ներկայացուցիչներէն մասնաւորապէս 60 անձինք ձերբակալուած և բանտարկուած են։ Ասոնց մէջ կը գտնուին քաղաքի ազդեցիկ անձերէ ոմանք։

Վանայ մէջ կառավարութեան կուսակիցները թռուցիկ մը հրատարակած են, որով հայեր կը մեղադրուին իբր դրդիչ և սկզբնապատճառ հակակառավարչական շարժմանց և կը սպառնան 1896-ի կոտորածներն յառաջ բերել։

ՊՕՐՏՈՒԳԱԼԱԿԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Զը նայելով Լիսաբօնում կատարված արքայասպանութեան ցնցող տպաւորութեան, տեղի ունեցած ոճիրը չէր կարելի կատարելապէս անսպասելի համարել։ Դեռ սպանութիւնից երկու օր առաջ պօրտուգալական մայրաքաղաքում, „Berl. Tagerblatt“ լրագրի Մադրիդի թղթակցի խօսքով, մի կիսապաշտօնական հաղորդագրութիւն երևաց հետևեալ բովանդակութեամբ.

«Քաղաքի զանազան մասերում յարձակումներ տեղի ունեցան ոստիկանական պաշտօնեաների վրա, որոնցից մէկը սպանված է, իսկ մի քանիսը վիրաւորված են։ Այն պայմանները, որոնց ժամանակ կատարված է յարձակումն, պարզ ցոյց են տալիս, որ գոյութիւն ունի ընդարձակ դաւադրութիւն պետական ապահովութեան դէմ։ Այդ հիման վրա բազմաթիւ ձերբակալութիւններ տեղի ունեցան հանրապետական լիդէրների և պրոգրէսիստների լիդէրների շրջանից։ Ոստիկանութիւնը գրաւեց մեծ քանակութեամբ ատրճանակներ և այլ տեսակի զէնքեր»։

Հասած գործակալութեան Լիսաբօնի թղթակիցը հեռագրում է յունվարի 16-ից. «Կէսօրից յետոյ Էսկուէլա փողոցում և մի քանի ուրիշ փողոցներում երևում էին փոքրիկ խմբեր զինված ատրճանակներով, որոնց անյապաղ ցրում էին ոստիկանութիւնը և ազգային գվարդիան. այդ ժամանակ տեղի էին ունենում ընդհարումներ։ Լուրերին նայելով, Լիսաբօնում մօտերս զինուորական դրութիւն կը յայտարարվի»։

Մի ուրիշ կիսապաշտօնական հաղորդագրութեան մէջ, հինգշաբթի, յունվարի 17-ին, հերքվում է զինուորական դրութիւն մացնելու լուրը, միևնոյն ժամանակ աւելացվում է, որ կառավարութիւնը առանց այդ միջոցին դիմելու էլ իր տրամադրութեան տակ ունի բոլոր միջոցները երկրում կարգը և ապահովութիւնը պահպանելու համար։

Թէ որքան այդ միջոցներն իրական էին՝ ցոյց տուին կիրակի օրը պատահած դէպքերը։

ՊՕՐՏՈՒԳԱԼԱԿԱՆ ԹԱԳԱՒՈՐ ԴՕՆ-ԿԱՐԼՕՍ

Նորերս սպանված պօրտուգալական թագաւոր Կարլօս I-ը ծագում է բրագանցեան տնից։ Նա ծնվել է 1868 թւի սեպտեմբերի 28-ին Լիսաբօնում։ Նրա ծնողներն էին Լուդովիկոս I թագաւորը և Մարի Պիա թագուհին, իտալական Վիկտօր-Էմմանուէլի աղջիկը։ Նա դահ բարձրացաւ 1889 թւի հոկտեմբերի 19-ին։ Պսակված է Օրլէանեան Մարիա-Ամելիա պրինցուհու, Օրլէանեան դուքս և Պարիզի կոմս Ֆիլիպպի աղջկայ հետ։ Այդ ամուսնութիւնից ծնվեց երկու զաւակ՝ իր հօր հետ սպանված Լիւդովիկ-Ֆիլիպպ (1887 թ.) և Մանուէլ (1889 թւին)։

Ներկայումս թագուհի Մարիա Ամելիան հրատարակված է խնամակալուհի, նրա կրտսեր որդին, որն այժմ ընդամենը 18 տարեկան է, թագաւոր, իսկ դահաժառանգ է հրատարակված հանդուցեալ թագաւորի կրտսեր եղբայրը՝ Օպօրտեան դուքսը։

Պօրտուգալական Կարլօս I-ի թագաւորութիւնը չէ կարելի բաղդաւոր համարել։

Հէնց նրա դահ բարձրանալու օրից յեղափոխական շարժումն այնքան սաստկացաւ, որ սկսեց սպառնալ թագաւորին։ Ներքին յուզմունքներին աւելացան և ֆինանսական դժուարութիւնները, որոնց կարգադրութեան համար չէր օգնում մինիստրների անընդհատ փոփոխութիւնը։ Պետական պարտքը անդադար աճում էր, որը հանգցնելու համար ստիպված էին լինում դիմել արտակարգ միջոցների։ Վերջերս անկարգութիւնները երկրում այն աստիճան սաստկացան, որ Կարլօս թագաւորը ստիպված էր ծայրայեղ միջոցի դիմել—դիկտատուրային, որը առաջացրեց համաբա բոլոր քաղաքական կուսակցութիւնների դժգոհութիւնը, որը համարվում է սահմանադրութեան խախտումն։

ՆԱՄԱԿ ԱՆԳԼԻԱՅԻՑ

Լօնդոն, 20 յունվարի (Ն. տ.)

Մի ասորի խաչագող Լօնդոնում

Անցեալ շաբաթ, մի անգլիացի բարեկամի հետ փողոցում շրջելիս, պատահեցի մի տարօրինակ մարդու, որի արտաքինը պերճախօսօրէն յայտնում էր, թէ նա արևելքցի է։ Նրա յաղթանդամ բարձր հասակը, երկար մազերը, խոշոր աչքերն, սպիտակ, ալեծուխ միրուքն ու ընդհանրապէս առողջ արտայայտութիւնն այն աստիճան շարժեցին իմ հետաքրքրութիւնը, որ ես անդիմադրելի պահանջ զգացի նրա հետ ծանօթանալու։ Եւ չը վարանեցի։ Մօտեցայ օտարականին և անգլիերէն հարց տուին նրան, թէ հրեազգի է ինքը։ Օտարականը սակայն անգլիերէն չը գիտէր. նա նախ խօսեց թուրքերէն, յետոյ ռուսերէն և ապա՝ հայերէն։ Այս վերջին հանգամանքն իմ հետաքրքրութիւնն աւելի վառեց, և ես, ճանապարհելով անգլիացի բարեկամիս, զբաղվեցի օտարականով։

Իմ հարցմանս, թէ ով է ինքը, որտեղացի է և ինչ ազգի է պատկանում, օտարականը պատասխանեց։

— Ես ասորի քահանայ եմ, Պարսկաստանի Ուրմիա քաղաքից։ Անունս է Բաղալ Ալլահվերդի։ Ժողովարարութեան համար եմ Անգլիա եկել։

Իմ հարցին, թէ ինչ առիթով է ուղում ժողովարարութեան ձեռնարկել, խօսակիցս կողքից կախ ընկած պարկից հանեց մի կապոց թուղթ և ասաց.

—Ահա իմ վաւերաթղթերը։ Փող եմ ուղում հանգանակել՝ եկեղեցի և ուսումնարան շինելու համար։

Հետաքրքրվեցի նրա թղթերով։ Նա ամենից առաջ ցոյց տուեց ինձ ժապաւենեալ մի մատեան, որ ծածկված էր զմուռներով։ Բանից երևաց, որ այդ զմուռները կնիքներն են զանազան կառավարութիւնների դեսպանների, հիւպատոսների ու ներկայացուցիչների, որոնցից իւրաքանչիւրն իր՝ կամ ֆրանսերէն լեզուով գրել է, թէ «Ուրմիայի ասորի քահանայ Բաղալ Ալլահվերդին փող է հաւաքում Ուրմիայում եկեղեցի և ուսումնարան շինելու նպատակով», և կնքել։ Բացի դրանից՝ դրքում կային կնիքներ և զանազան երկիրների աչքի ընկնող հոգևորականների կողմից։ Այդ մատեանից յետոյ ցոյց տուեց և մի թուղթ, որ տրված էր Ուրմիայի ասորի եպիսկոպոսի կողմից։ Հէնց այդ թուղթն էլ ծառայել է բոլոր կնիքների և ծանօթութիւնների հիմքը։

Այդ ամենը տեսնելուց յետոյ ինձ մի խորհրդաւոր կասկած պատեց դէպի այդ անձը, և սկսեցի աւելի ու աւելի հետաքրքրվել նրանով։ Ինչ-որ խաչագողի հոտ էր փչում նրանից։ Ու սկսեցի, ինչպէս ասում են, մի լաւ «թափ տալ նրան»։ Եւ բանից երևաց, որ իմ կասկածներն այնքան էլ անհիմն չեն եղել։

Շատ դէս ու դէն ընկնելուց յետոյ՝ օտարականը, վերջապէս, ասաց ինձ.

— Որովհետև դու հայ ես, անգլիերէն գիտես ու ինձ՝ վստահ եմ՝ ճշմարտութիւն կը հասցնի, ուստի սիրաս բաց անեմ քո առաջ։

Ապա նա պատմեց, թէ ինքն Ուրմիայի գաւառում երկու գիւղ ծուխ ունի, բայց ժողովուրդը շատ աղքատ լինելով չէ կարողանում իր հոգևոր հովիւին պահել ու կերակրել։ Ինքը՝ Բաղալ Ալլահվերդին 400 ր. պարտքի տակ է ընկել, Թիֆլիսում՝ Ասլանի քէրվանսէրայում մնացող պարսկաստանցի վաճառական Շահգալդեանին պարտ է մնացել 100 ր. հայլն հայլն։ Ուստի, ուրիշ միջոց չէ կարողացել գտնել՝ փող հանգանակելու, պարտքը վճարելու և ապրելու նպատակով մի քիչ էլ փող յետ ձգելու համար։

Բաղալը մեր խօսակցութեան միջոցին ասել էր ինձ, թէ ինքը Ամերիկայում որդիք ունի, որոնք բաւական լաւ պաշտօնի են։ Այդ ի նկատի ունենալով՝ հարցրի, թէ ինչո՞ւ է այդպիսի ոչ-մաքուր միջոցի դիմում ապրելու և պարտքը վճարելու համար, քանի որ իր որդիքը կենդանի են, լաւ պաշտօնի, ուստի և կարող են իրանց հօրն օգնել։

Իմ այդ հարցը նրան շփոթեցրեց։ Նա սկզբում լռեց, բայց յետոյ շարունակեց իր խօսքը։

— Եթէ այնքան կարողանամ հաւաքել, որ պարտքերս տալուց յետոյ մի քան էլ տակին մնայ, այդ դէպքում մի կամ երկու եկեղեցի կը շինեմ...։ Մէկ և կէս տարի է՝ ամբողջ Եւրոպայում ման եմ գալիս և ժողովարարութիւն եմ արել Ռուսաստանում, Աւստրիայում, Ունգարիայում, Գերմանիայում, Իտալիայում, Ֆրանսիայում, Բելգիայում, Հոլլանդիայում, Դանիայում, մի խօսքով՝ ամբողջ Եւրոպայում, բայց դեռ ցանկալի գումարը չը հաւաքվեց։ Ռուսաստանում ու Գերմանիայում իշխանութիւններն ինձ վրա շատ խէթ աչքով էին նայում և նոյնիսկ կամեցան ձերբակալել ինձ, բայց շնորհիւ պարսկական հիւպատոսի՝ կարողացայ զերծ մնալ ձերբակալումից։

Նա ապա պատմեց, թէ ինչպէս ինքը Քէնդրբերիի եպիսկոպոսին ու ասորագէտ պրոֆ. Մարշիսոնին է դիմել և իր այդ համբաւաւոր մատեանում նրանց էլ կնիք խփել տուել։ Այդ խաչագողը Կոպենհագենում, իր ասելով, դիմել է ռուսաց այրի կայսրուհի Մարիա Ֆէոդորօվնային և նրանից էլ 200 կուրօն ստացել «եկեղեցին ու ուսումնարանը» կառուցանելու համար...

Հայ-գաղթական

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՄՈՒԱՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրոնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԸՆԴՈՒՆԵՆԻ
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.։
Կ. Մ. ԶԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։
ԱՏԱՄՆԱԲՈՑԺ Ե. Կ. ԽՕԴՆԵՎԱ—9½—2 ժ. ատամի հիւ.
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ.
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց ծաղկահատ.։
Կ. Ի. ԳԶԵԼԻԵՎ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի։
Ա. Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.։
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Ի. ՇՉԵՐԲԻՆԱ—1½—2 ժ. մանկաբարձութեան։
Գ. Ց. ԳՈՒՐԳԵՆՕՎ—11—12 ժ. կանանց և մանկաբարձութեան։
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ
Ա. Ց. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ—6—7 ժ. վիրաբուժ., վեներական, միզասեռ և մորթու հ.
Զնճարը 50 կ.։ Զքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կոնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԴ
„ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ“
գրախանութի
ա) Ռուսերէն դասագրքերի ցուցակը։
բ) Ընդարձակ ցուցակ հայերէն գրքերի։
գ) Ընդարձակ ցուցակ հայերէն գրքերի։
Ծախողներին ուղարկվում է ՁՐԻ
Դիմել՝ Тифлисъ, книжный магазинъ „Гуттенбергъ“ Г. И. Галустянцу.
5—1

„ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ“
Գրավաճառանոցում վաճառվում են
ԱՒԵՏԻՔ ԱՂԱՐՈՆԵԱՆԻ
Աշխատութիւններից հետեւեալները

	Ր.	Կ.
1. Հոս կինը	—	40
2. Պատկերներ, բ. տպագրութիւն.	1	—
3. Մխիթարեան միաբանութիւն	—	5
4. Մորիկի սուրբը	1	—
5. Իտալիայում	1	50
6. Արազը	—	80
7. Լուսիւնը	—	60
8. Ազատութեան հանապարհին	—	80
9. Արցունքի հովիտը	—	35

Գումարով գնողներին զիջում։ Գրքերը կարելի է ձեռք բերել փառակազմ և հասարակ կազմերով։
Դիմել՝ Тифлисъ, книжный магазинъ „Гуттенбергъ“ Г. И. Галстяну.
5—2

Մինչև փետրվարի 10-ը
Լոյս կը տեսնի
ՊՈՕՇԵԱՆ ԵՒ ՆՐԱ ԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆԱՐԺԷՔԸ
ընդարձակ ուսումնասիրութիւնը։
Դիմել՝ Нахичевань н./Д. Духовная Семинарія. Ա. Տէր-Արտունեանցը։
6—4

Հիւանդութեան պատճառով
Ծախվում է
ԲԱԿԱԼԷՅՆԻ ԽԱՆՈՒԹ
Հասցէն՝ անկիւն Ելիզավէտինսկի և Տատիանօվսկի փողոցների։
2—2

ԲԺԻՇԿ
Ա. Մխիթարեանց
Ընդունում է հիւանդներին. մասնագիտութիւն՝ սիֆիլիս, միզային, վեներական և մորթու հիւանդութիւններ. առաւօտեան 12—2 ժ., երեկ. 5—7 ժ., Սօլօլակ, Բեհբութեան փողոց № 33։
(ա. օ.) 100—99

ԲԺԻՇԿ
Գ. ՄԱՂԱՔԵԱՆ
Ներքին եւ երեխայոց, առանձնապէս ստամոքսի եւ աղիքների հիւանդութիւններ։
Ընդունելութիւն ամեն օր | 12—1 ժ. առաւօտեան 5—7 ժ. երեկոյեան
Միքայէլեան փողոց տ. Ճավճավաձէի № 36.
(ա.օ.) 100—99

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ
Ասիաբաղ քաղաքում, Գօգօլեվսկայա և Տօլստոգրաֆսկայա փողոցների վրա, ունեմ տներ և գետին 450 քառ. սաժէն տարածութեամբ։ Այդտեղ է գտնվում ներկայումս «ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶ»։ Ցանկանալով վաճառել թէ տները և թէ գետինը, սրանով դիմում եմ ցանկացողներին, տեղեկութիւնների համար դիմել ինձ՝ Ալէքսանդր Մատինիչ Յարութիւնեանցիս, Թիֆլիս, Վօեննայա փողոց, սեփական, № 5, և կամ Ասիաբաղ՝ Սարգիս Զալեանցին։
Ա. Մ. Յարութիւնեանց
(շ. չ.) 2—2

Տղամարդկանց զգեստների մեր յատուկ կտորները, իրանց լաւ յատկութեան համար, ռուսական և արտասահմանեան ցուցահանդէսներում արժանացան մեդալների։ Նրանց գերազանցութիւնը կայանում է հետևեալ յատկութիւնների մէջ. շատ դիմացկուն, գործնական, ճաշակով և գեղեցիկ։ Պատուէրատուներին իւրաքանչիւր արշինը ուղարկվում է գործարանային գնով.

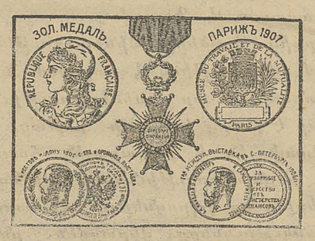

4 ր. 50 կ., լաւ տեսակը՝ 5 ր. 25 կ., 6 ր. 25 կ., 10 ր., 14-ով գործարանը ուղարկում է վերագիր վճարով 4½ արշ. կտոր տարաժարդու ամբողջ կոստիւմացուի համար.— անգլիական շէվիոտ կամ ֆրանսիական դունաւոր տրիկօ, սև, մուգ կապոյտ, շագանակի, մուգ սև, ձիթենու գոյների, քառակուսի շրջանակներով կամ առանց սրա։ 3 կամ աւելի հատ պահանջողները կըստանան բոլորովին ձրի աստառը։
ՁՐԻ ԱՌԱՆՑ ՐԻՍԿԻ
Իմ այս առաջարկութիւնը բէկլամ չէ, և որպէսզի ապացուցանեմ, պարտաւորվում եմ անպայման յետ ընդունել որևէ պատճառով դուր չեկած կտորը և վերադարձնել փողերը ամբողջովին։ Պահանջները խնդրում եմ հասցէագրել՝ Въ главную контору фабрики шерстяныхъ издѣлій Зигмунтъ Розенталъ г. Лодзь.
9—5

ԹԻՖԼԻՍԻ ՏՆԱՑՆԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹ.
ԶՈՒԼՀԱԿԱՆՈՑԸ
Ընդունում է աշակերտներ։
Ուսման վճարն է ամբողջ դասընթացքների համար տասն բուբլի։
Գրիբոյեդովսկայա, տուն Իգմիրեանցի № 24, առաւօտ. 10 ժամից մինչև 2-ը։
10—10

ԳՐԻՄՕ ԵՒ ԸՆԿ. զեղագործների։—Ռուսաստանում թոյլատրված։
ՄԱՏԻԿՕԻ ՍՐՍԿՈՒՄ
Զգուշացէք կեղծումներից
Երկարամեայ և բազմաքանակ աշխատութիւնները ապահովում են, որ նա կարուկ կերպով գործում է պերելոյի (հնօրէյ) ժամանակ։ Կարճ ժամանակամիջոցում ՄԱՏԻԿՕՆ բժշկում է ամենայարատև արտանոսութիւնը։
ՊԱՀԵՍՏԸ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԳԼԽԱՒՈՐ ԴԵՂԱՏՆԵՐՈՒՄ
(15 և 30) 14—5

Զգուշացէ՛ք կեղծումներից
ՍԱՆՏԱԼ ՄԻԴԻ
(Թոյլատրված Ռուսաստանում)
Զը կայ լաւագոյն միջոց, քան Սանտալ Միդին, պերելոյի (հնօրէյ) ամենայարատև դէպքեր բժշկելու համար։
Սանտալ Միդիի յատկութիւնը և էսենցիայի մաքրութիւնը թոյլատրում են գործածել առանց վնասելու մարսողական գործարաններին։
САНТАЛЪ МИДИ
Պահանջե՛ք գրված լինի „Midy“
Գները Ռուսաստանի գլխաւոր դեղատներում։
(շ. 1 ան. չ.) 25—11

Электропечатня «ЭКОНОМІЯ» Авакъ Мурдусіановъ съ С-ми. Большая Ванкская т. д. Семинаріи № 3.